﴿ يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا۟ دَاعِيَ اللّٰهِ ﴾

"Ey halkımız! Allah'ın davetçisine uyun."

(Ahkâf,46/31)

حلية طالب العلم

İLİM TALEBESİNİN SÜSÜ

حلية طالب العلم

Özgün Adı:
Hilyetu Tâlibi'l-İlm
Telif: Bekr b. Abdullah Ebû Zeyd
Yayıncı: Guraba
Çeviri: Ahmet İhsan Dündar
Düzelti: Hüseyin Cinisli
Mizanpaj: Ömer Deniz
Kapak: Ahmet Mayalı
Baskı-Cilt: Step Ajans
Guraba Yayınları: 76
ISBN: 978-975-8810-48-2
Birinci Baskı
M.2008/ H. 1429

GURABA YAYINCILIK SAN. TİC. LTD. ŞTİ.
Çatalçeşme Sk. Defne Han 27/9
Cağaloğlu – İstanbul
PK. 591 SİRKECİ
Tel: (0212) 526 06 05 Fax: 522 49 98
www.guraba.com.tr
e-mail:guraba@hotmail.com

İLİM TALEBESİNİN SÜSÜ

Allâme eş-Şeyh
Bekr b. Abdullah Ebû Zeyd

Çeviren
Ahmet İhsan Dündar

الغرباء
guraba

Guraba Yayınları Mübarek Yaşı

NEDEN GURABA?

قَالَ رَسُولُ اللهِ صلّى الله عليه وعلى آله وسلّم:

«بَدَأَ الإِسْلَامُ غَرِيبًا وَسَيَعُودُ كَمَا بَدَأَ، فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ» [رواه مسلم]

وفي رواية الترمذي:

«فَطُوبَى لِلْغُرَبَاءِ، الَّذِينَ يُصْلِحُونَ مَا أَفْسَدَ النَّاسُ مِنْ بَعْدِي مِنْ سُنَّتِي».

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* **şöyle buyurmaktadır:**
«İslam garib olarak başladı. Başladığı hale geri dönecektir. O halde müjdeler olsun Guraba'ya/gariblere!»

(Müslim, Kitâbu'l-İmân)

Tirmizî rivâyetinde:
«Guraba'ya/gariblere müjdeler olsun! Onlar, benden sonra sünnetimden insanların bozdukları şeyleri düzeltenlerdir.

(Tirmizî, İmân)

بسم الله الرحمن الرحيم

Sunuş

En bol, en hoş ve mübarek övgüler Allah'a mahsustur.. öğretmen nebîye.. tebliğci rasûle... insan-ı kamile.. Ademoğullarının efendisine.. Abdullah oğlu Muhammed'e.. salât ve selâm olsun.

Yayınevimiz; nurunu Kitâb ve Sünnet'ten alan, selef-i sâlihîn yöntemini yol edinen, hâlis dîni, sağlam tevhîdi, mükemmel ahlâkı bina ve tesis eden, nefisleri tezkiye edip ahlâkı düzelten şer'î ilimlerin yayılmasına özel bir özen göstermektedir.

Bilinmektedir ki, her ilmin bir elde etme yöntemi, usûl ve âdâbı vardır. İlim şüphesiz ki kitaplardan değil ehlinden alınır. Allâme Şeyh Bekr b. Abdillah Ebû Zeyd'in *Hilyetu Tâlibi'l-İlm (İlim Talebesinin Süsü)* adlı bu küçük hacimli çalışması,

faydalı eserlerden olması.. içerdiği ve böylesi hacimdeki bir başka eserde bulunmayan ilim talebi usûlleri, ahlak kuralları, değerli yönlendirme ve uyarılar bakımından hiçbir ilim talebesinin vazgeçemeyeceği bir eser olması nedeniyle...

Çağdaş İslam ümmeti gençlerinin bu usûllere, edeplere ve yönlendirmelere, niyet selameti, hedef netliği, hidâyet ehlinin yoluna girmek, kamil insanların ahlakları ile bezenmek, Allah'ın peygamberlerini ve sâlih kullarını örnek edinmek ve hakiki ilim talebelerinin edebine sahip olmak bakımından şiddetli bir ihtiyaç içinde bulunmaları sebebiyle.. işte bütün bunlardan dolayı yayınevimiz, bu faydalı eserin neşredilmesi için hemen işe koyuldu.

Sâlih amellerin kendisinin nûru ve tevfîki ile tamama erdiği Allah'a hamd olsun.

guraba

ÖNSÖZ

Allah'a hamd olsun…

Bu mübarek *el-Hilye*'nin ana hatlarını hicri 1408 yılında kaleme alıyorum. Allah'a hamd olsun ki şu günlerde Müslümanlar yüzlerdeki secde yerlerini sevinçten parıl parıl ışıldatan ilmî bir uyanış yaşamaktadırlar. Ve bu uyanış, ümmetin şerefini ve hayatını devamlı yenileyen ümmetin kanı mesabesindeki gençlerinin gönlünde, yükseliş ve olgunlaşma yönünde ilerleyerek canlılığını korumaya devam etmektedir.

Değişik gençlik gruplarının, ağırlğıını taşıyarak, peyderpey ve yudum yudum içerek ilmin kollarında dolaştıklarını görüyoruz. Bu gençlerde büyük bir arzu, ilim toplama isteği, müthiş bir merak ve meselelerin derinlerine inme çabası vardır. Bu durum Müslümanları destek bakımından ne kadar da sevindirmektedir. Bazı kalpleri öldürüp

bazı kalplere can veren Allah tüm noksanlıklardan münezzehtir.

Fakat bu mübarek çekirdeğe su verilmesi, ilim talebi ve amelin katlarında karşılaşacağı kötülük ve sürçmeleri engelleyen, fikirle, i'tikâdla, davranışla alakalı dalgalanmalardan, grupçuluk, hizipçilik vb. gel-gitlerden koruyacak hususları sağlayabilmek için izlediği tüm yollarda üzerine titrenmesi gerekir.

Bu gençlerin ellerine "ilim öğrenme" hakkında bir risale sunuyorum. Yollarından çevrilirler, işlerini zayi ederler, ilim talebi uğruna girdikleri bu yolda yürüyüşleri alt üst olur da hiç farkında olmadıkları halde onları bulundukları halden sıyırıp çıkıverirler endişesi ile aralarındaki gizli kapaklı iş yapanları meydana çıkaracak bir risale sundum.

Bugün kardeşiniz elinizden tutup size güç veriyor. Hemen parmaklarınızın ucuna, sahibi olacağınız bir "alamet-i farika"[(1)] vasfını taşıyan

---

(1) es-Sıfatu'l-Kâşife (alâmet-i farika): Bu terim Lisânu'l-Arab'ın maddelerini kaleme alan kitapların terimlerinden biridir. el-Kâmûs'un "Za Be E" maddesinde yer alan anlam da

bir risale koyuyorum. İşte hemen şimdi, kalemin ucunu kağıda koyuyorum. Sizin için yazdıklarımı okuyun. Allah'tan sizin için zihin açıklığı, göz keskinliği dilerim.

Güzel âdâb ile, güzel ahlakla, güzel davranışlarla ve Ehl-i İslam'ın sahip olduğu güzel özelliklerle bezenmeyi gerektiren birçok şerî emir vardır. İlim o dupduru şeriat tacındaki en kıymetli inci tanesidir. Ona ancak âdâbıyla bezenmek ve âfâtından kaçınmak sûretiyle ulaşılabilir. Bu nedenle ilim ehli, bunları araştırmaya ve bu yönde uyarılarda bulunmaya ayrı bir özen göstermiş, müstakil eserler telif etmişlerdir.

Bu eserler ya genel olarak tüm ilimlerle alakalıdır veya özellikle bir ilim dalına yöneliktir. Kur'an hafızlarının âdâbı, muhaddisin âdâbı, müftünün

---

bununla ilgilidir. ez-Zebîdî, "Tâcu'l-'Arûs" (1/332)'de şöyle demiştir:

"Zab'e: Bir alâmet-i farika olarak "topal" sırtlan demektir." Böyle bir sıfat, tavsif edilmeye çalışılan bilinmeyen, tanınmayan bir şeyin öteki cinslerden ayırt edilmesi için kendisini ortaya çıkaran bir özellikle ayırt edilmek istenen bir sıfattır. el-Külliyyât*, 3/92, "Sâd" harfine bakınız.*

âdâbı, kadılık yapanın âdâbı, hisbe/emr-i ma'ruf nehy-i münker alanında faaliyette bulunanın adâbı vs. gibi. Buradaki konumuz şerî ilim yoluna girmiş olan kimselere yönelik genel edeplerdir.

Geçmiş alimler ilim halkalarında talebelere ilim talebi edeplerini telkin ederlerdi. Ben bir başka duruma daha kavuştum ki o da, bu konu ile ilgili olarak Mescid-i Nebevî'de ilim halkaları teşkil edildiğidir. Bazı müderrisler talebelerine ez-Zernûcî (v. 593h.) *rahmetullahi aleyh*'e ait *Ta'lîmu'l-Mute'allim Tarîka't-Te'allum*[2] adlı eserini okutuyorlardı. Umarım ilim ehli en doğru yola erişmek için hidayete götüren bu en sağlam ipe vasıl olabilir ve böylelikle bu ders mescid derslerinin başlangıcına ve örgün eğitimde okutulan dersler arasına konur. Bu kaydın, ilim talebesini bezeyen, ilim talebi ve ilme sahip olunması konusundaki edeplere; kendine, hocasına, dersine ve ilminin semeresine karşı ve hayatının tüm merhalelerinde takınacağı edeplere dair takip edeceği yola

---

(2) Bu eser defalarca basılmıştır. İçerisinde faydalı hususlarda birlikte dikkat edilmesi gereken noktalar da içermektedir. Bu da bilinmelidir. Allah en iyi bilendir.

girmesini sağlayan bu dersin ihyasında hayra açılan bir kapı olmasını ümit ederim. Sizlere bir grup âdâb ve bunların zıddı olan bir grup âfât takdim ediyorum. Bunlardan tek bir edep elden kaçtı mı ifrata dalan kimse afetlerden birini işler. Kimi az yapar kimi çok yapar. Nitekim bu edepler derece derecedir. Sünnete ve vacibe kadar çıkanı olduğu gibi zıtları da dereke derekedir. Mekruha ve harama kadar inenleri vardır.

Bu edeplerden kimisi mükellef olan her insanı kapsarken kimisi ilim talebesine mahsustur. Kimisi şerî bir zaruret olarak idrak olunurken kimisi tabiat gereği bilinmekte ve ona, şeriatın güzel âdâba ve ahlâka götüren umumu delâlet etmektedir. Âdâpların tümünü eksiksiz ele alma çabası içinde olmadım. Sadece önemli olanlara, delâlet amacıyla misal olması babından sundum. Bunlardan uygun birine denk gediğimde bu az olanı ele aldım ve çoğalttım; mücmeli ele alıp tafsil ettim. Kim buna tutunursa hem kendisi fayda görür hem de başkasına fayda verir. Bu edepler Allah teâlâ'nın ilimlerine bereket verdiği ve kendileri ile hidayet bulunan imamlar haline gelmiş kimselerin

edebinden alınmadır. (3) Allah cennetinde bizleri onlarla bir araya getirsin. Amin..

Bekr b. Abdillah Ebû Zeyd
5/8/1408 h.

---

(3) Bu kitaplardan bazıları: el-Hatîb el-Bağdâdî *rahimehullah*, *el-Câmi' ve el-Fakîh ve'l-Mutefakkih;* ez-Zernûcî, *Ta'lîmu'l-Mute'allim Tarîka't-Te'allum;* eş-Şevkânî*, Âdâbu't-Taleb;* el-Âcurrî*, Ahlâku'l-'Ulemâ; Sahnûn,* Âdâbu'l-Mute'allimîn*;* el-Kâbisî, *er-Risâletu'l-Mufassala li Ahkâmi'l-Mute'allimîn;* İbn Cemâ'a, *Tezkiratu's-Sâmi' ve'l-Mutekellim;* el-'Askerî, *el-Hass 'alâ Talebi'l-'İlm;* İbn Raceb, *Fadlu 'İlmi's-Selef 'alâ'l-Halef;* İbn Abdilberr, *Câmi'u Beyâni'l-'İlm;* el-Emîn el-Hâc, *el-'İlm Faluhû ve Talebuhû; Muhammed Arslan, Fadlu'l-'İlm;* İbnu'l-Kayyım, *Miftâhu Dâri's-Se'âde;* ez-Zebîdî, *Şerhu'l-İhyâ';* es-Semhûrî, *Cevâhiru'l-'Ikdeyn;* Huseyn b. Mansur *(Bir önceki eserden seçme);* İbn 'Arabî, *Âdâbu'l-'Ulemâ ve'l-Mute'allimîn, Kânûnu't-Te'vîl;* el-Hattâbî, *el-'Uzle;* Muhammed Suleyman, *Min Ahlâki'l-'Ulemâ;* Fârûk es-Samerrâî, *Menâhicu'l-'Ulemâ;* Bedruddîn el-Halebî, *et-Ta'lîm ve'l-İrşâd;* el-Karâfî, *ez-Zehîra* (*1. cilt);* Nevevî, *el-Mecmû' (1. cilt);* Muhammed b. İbrahim eş-Şeybânî, *Teşhîzu'l-Himem ile'l-'İlm;* Muhammed el-Hıdır Huseyn; Muhammed el-Beşîr el-İbrâhîmî, *Rasâilu'l-Islâh, isimli eserleri ve daha başka eserler. Allah hepsine bol ecirler ihsan etsin. (Amin.)*

TALEBENİN KENDİNE KARŞI EDEPLERİ

1- İlim İbadettir:[4]

Bu eserdeki ve hatta talep edilen her konudaki en temel asıl, ilmin ibâdet olduğunu bilmendir. Bazı alimler: "İlim, gizlide kılınan namazdır ve kalbin ibâdetidir" demişlerdir. Buna göre ibâdetin şartı şunlardır:

1. Niyeti Allah subhânehu ve teâlâ için halis kılmak. Çünkü Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Halbuki hanîfler olarak ve dini yalnızca kendisine halis kılarak Allah'a ibâdet etmekten başka bir şeyle emrolunmamışlardı." *(Beyyine, 5)*

(4) İbn Teymiyye, *"Mecmuu'l-Fetâvâ" (10/11, 12, 14, 15, 49-54; 11/314; 20/77-78).*

Müminlerin Emiri Ömer b. Hattâb *radıyallâhu anh*'den gelen meşhur hadise göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur:

"Ameller ancak niyetlere göredir."

Eğer ilim, şirk riyası veya ihlâs riyası olarak riyaya düşmek gibi şekillerle *ihlâsu'n-niyye*'yi/niyette ihlâsı kaybederse, faziletli bir taat olmaktan çıkıp aşağı bir muhalefete dönüşür. "Ben şunun ilmini aldım.. ben bunu ezberledim.." ve benzeri sözlerle kendini duyurmak gibi ilmi yıkıp yerle bir eden bir başka şey yoktu. Buna göre ilim talebindeki samimiyete şaibe katan, göz önünde olma isteği ve akranının üzerine çıkma arzusu gibi her türlü şeyden ve ilmi, makam, mal, tazim görmek, şöhret elde etmek, övgü kazanmak veya insanların teveccühünü elde etmek gibi maksatlara ulaşmak için kullanacağın bir basamak haline getirmekten kurtulmaya çalış. Bu ve benzeri şeyler niyete bulaşırsa onu, ifsat ederler ve ilmin bereketi gider. Bu sebeple niyetini Allah teâlâ'dan başkası için murad etme şaibesinden kesin olarak koruman gerekir ve hatta bu koruluğu koruyup

gözetmen gerekmektedir. Alimlerin bu hususta çeşitli sözleri ve tutumları vardır. Bunlardan bir kısmını *Kitâbu't-Te'âlum*'un birinci bahsi'nde açıkladım. "Alimin zellesine davul çalınır."[5] denilmiştir. Sufyân *rahimehullah*'tan rivayete göre şöyle demiştir: "Bana, Kur'an'ı anlamak bahşedilmişti. Para kesesini kabul edince çekilip alındı."[6]

Allah sana merhamet etsin.. Urvet-i vuskâya ve seni şaibelerden koruyacak olan sapa sağlam ipe sımsıkı sarıl. İhlâslı olabilmek için azami gayret sarf et! İhlâsa aykırı hususlardan şiddetle kork ve Allah subhânehu ve teâlâ'ya muhtaçlık ve iltica duygusu ile yönel.

Sufyân b. Sa'îd es-Sevrî *rahimehullâh*'tan şu sözü mesûr olarak nakledilmiştir: "Bana, niyetimi tedavi etmekten daha zor gelen bir şey olmadı." Ömer b. Zerr, babasına "Babacığım! İnsanlara vaaz ettiğin zaman onları ağlama tutuyor ama sen-

---

(5) Ebû Meyden eş-Şenkîtî es-Selefî *rahimehullah* *"es-Savârim ve'l-Esinne"* *Ayrıca bk. "Şerhu'l-İhyâ" ve ondan nakleden "Kunûzu'l-Ecdâd" s. 263*

(6) *"Tezkiratu's-Sâmi' ve'l-Mutekellim"* (*s.19).*

den başkası vaaz ettiğinde hiç ağlamıyorlar neden?" diye sordu. "Oğlum!" dedi, "Kendi yakınını kaybedip de ağıt yakan kadın kiralık ağıtçı kadın gibi olmaz."(7) Sahip olduğun rüşdden dolayı Allah seni muvaffak kılsın! Âmîn.

2. Dünya ve âhiret hayırlarını bir araya toplayan haslet: "Allah ve peygamber sevgisi.".. ve bu sevginin Masum'a ihlâsla ittiba ederek ve izini takip ederek gerçekleştirilmesidir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

> ***"De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana tabi olun ki Allah da sizi sevsin.. sizin için günahlarınızı bağışlasın."***
> *(Âl-i İmrân, 31)*

Özet olarak bu iki husus bu süsün aslını oluşurmakta ve bu süsün tacını teşkil etmektedir.

Öyleyse ey ilim talibleri! Ders için diz çöktüyseniz, ilim talebi gibi enfes bir şeye tutunduysanız sizlere de kendime de hem gizli hem de aşikar hallerde Allah teâlâ'ya karşı takva içinde olmayı

(7) İbn Abdi Rabbih, *"el-'Ikdu'l-Ferîd"*

tavsiye ederim. Çünkü takva bir donanımdır.. Faziletler yatağıdır.. Övgüye şayan hasletlerin konaklama yeridir... Takva gücün kaynağı, yüceliğin miracı, kalpleri fitnelerden koruyan sağlam bağdır... İfrata da tefrite de düşmeyin!

2- Selefî Ol:

Bu yolda selefe bağlı ol! Ashab-ı kiram *radıyallâhu anhum* ve onlardan sonra gelenlerle dinin tüm bablarında, tevhidde, ibâdetlerde ve benzeri konularda Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in izlerine, sünnetleri kendi nefsinde uygulamaya, tartışmayı, cedelleşmeyi, kelam ilmine dalmayı, günaha girmeye sebep olup şeriattan alıkoyan konularla uğraşmayı terk etmeye bağlı kalarak ashabın ve onlardan sonra gelenlerin izini takip edenlerin yoluna uy.

İmam Zehebî *rahimehullâh* şöyle demiştir:[8]

"Dârekutnî'den şöyle dediği sahih olarak gel-

(8) Zehebî, *"Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ"*

miştir: "Bana kelam ilminden daha sevimsiz gelen başka bir şey yok."

Dedim ki: Bu adam kesinlikle ne kelam ilmine girmiştir ne de cedele... Bu konuda hiçbir şeye dalmamıştır. Bilakis selefî biridir.."

İşte Ehl-i sünnet ve'l-Cemaat o kimselerdir ki Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in bıraktığı izleri takip ederler. Onlar Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullâh*'ın şu sözünde ifade ettiği gibidir:[9]

O yoldan ayrılma.. "Başka yollara da uyma ki seni O'nun yolundan ayırmasınlar."

3- Allah Teâlâ'ya Karşı Haşyetten Ayrılmamak:

Zâhirin de bâtının da imar edilerek bezenmesi, İslam'ın şiarlarını korumak, sünneti ızhar edip uygulama ve davet yoluyla yaymak, ilminle, davranışlarınla ve amelinle Allah'a yönlendirmek,

(9) İbn Teymiyye, *"Minhâcu's-Sünne" (5/158). Câmi'atu'l-İmâm baskısı.*

yüksek kişilik, yumuşaklık, sâlih özellik sahibi olmak sûretiyle Allah teâlâ'dan haşyet duymak yoluyla olabilir.

Bunlardaki esas unsur Allah teâlâ'dan haşyet duymaktır. Bu sebeple İmam Ahmed b. Hanbel *rahimehullâh* şöyle demiştir:

"İlmin aslı Allah teâlâ'ya karşı haşyet duymaktır."

Gizli halde de aşikar halde de Allah'a karşı haşyet duymaktan ayrılma. Çünkü insanlığın en hayırlısı Allah teâlâ'dan haşyet duyanıdır. İlim sahibi olandan başkası ise O'ndan haşyet duymaz. Öyleyse insanlığın en hayırlısı ilim sahibi olandır. Şunu aklından çıkarma ki alim kimse ancak amil olduğu zaman ilim sahibi sayılır. Alim de ancak haşyetullah'a bağlı kaldığında ilmi ile amel eder.

el-Hatîb el-Bağdâdî *rahimehullâh* "dokuz baba" rivayeti ile bir isnad latifesi bulunan sened ile isnad ederek şöyle demiştir:[10]

---

(10) el-Hatîb el-Bağdâdî, *"el-Câmi'"*

Ebu'l-Ferac Abdulvehhâb b. Abdilaziz b. El-Hâris b. Esed b. El-Leys b. Süleyman b. El-Esved b. Süfyan b. Zeyd b. Ekîne b. Abdillah et-Temîmî kendi hıfzından bize haber verdi ve şöyle dedi: "Babamı şöyle derken işittim: Babamı şöyle derken işittim: Babamı şöyle derken işittim: Babamı şöyle derken işittim: Babamı şöyle derken işittim: Babamı şöyle derken işittim: Babamı şöyle derken işittim: Babamı şöyle derken işittim: Ali b. Ebî Talib'i şöyle derken işittim:

"İlim ameli çağırır. İcabet ederse ne âlâ.. aksi halde kalkar gider."

Bu lafzın bir benzeri Süfyan-ı Sevrî *rahimehullâh*'tan rivayetle gelmiştir.

4- Devamlı Murakabe:

Rabbine doğru yürüyerek hem gizli hem de aşikar hallerde korku ve ümit arasında devamlı olarak Allah teâlâ'nın murakabesinde olmakla bezenmek. Kuşlar için iki kanatlılık ne ise müslüman için de korku ve ümit odur. Bütün benliğin-

le Allah’a yönel.. Kalbin O’nun sevgisi ile.. dilin O’nun zikri ile dolsun.. Hükümleri ve hikmetleri ile sevinip sürur bulasın..

5- Alçak Gönüllü Olup Kibir ve Böbürlenmeyi Terk Etmek:

Hakka boyun eğerek ilmin izzeti için ilim öğrenmenin zelilliğine katlanmak sûretiyle iffet, hilm, sabır, hak karşısında tevazu, ağırbaşlılık, vakar, sükunet, büyüklenmemek gibi nefsin edepleri ile kendini süsle.

Binaenaleyh bu edeplere ters düşen şeylerden sakın! Çünkü bu tür şeyler günah olmakla birlikte nefsinin aleyhine akılda bir illet bulunduğuna dair şahitlik eder; ilimden ve bu ilimle amelden mahrumiyete neden olur. Böbürlenmekten sakınmalısın! Çünkü böbürlenmek nifak ve kibirdir. Selef nezdinde bu kötü huydan şiddetle sakınmak o dereceye ulaşmıştı. Bunların en basitlerinden biri Zehebî’nin Abdulmelik b. Mervan *rahimehullah*’ın hilafetinde vefat eden Amr b. El-Eved el-‘Ansî’ye

isnad ettiği şu husustur: Kendisi mescidden çıkarken sağ eli ile sol elini tutardı. Bunun nedeni sorulunca "Ellerimin münafıklık etmesinden duyduğum korkudur" demiştir.

Derim ki: Yürüdüğü sırada ellerini sallamaktan korkarak tutmaktadır. Çünkü bu davranış kibirdendir.(11) Bu husus el-'Ansî *rahimehullâh*'a arız olmuştur.

Diktatörlerin hastalığı olan "kibir"den sakın! Çünkü kibir, hırs ve haset Allah'a karşı işlenen ilk günahtır.(12) Öğreticine karşı üstünlük yarışında olman kibirdir.. senden daha aşağıda olan ve sana yararı dokunan kimselere karşı kendini beğenmişlik içinde olman kibirdir.. ilimle amel etme kusuru işlemen kibrin bataklığıdır.. mahrumiyetin başlangıcıdır.

Kendini dev aynasında gören gencin savaşı olan ilim,

Yüksek yerlere karşı savaşan sel gibidir.

---

(11) *"Fihrisu'l-Fetâvâ" (36/193).*

(12) *"es-Siyer" (4/80).*

Allah sana rahmetiyle muamele etsin! Yere yapış havalanma! Kibre, gurura, öne çıkma arzusuna, kendini beğenmişliğe veya ilmi öldüren, heybetini gideren, nurunu söndüren benzer afetlere yeltendiğini gördüğünde nefsini ayıplayıp onu hazmetmeyi, burnunu sürtmeyi elinden bırakma! İlmin veya velilik merteben ne kadar artarsa, bunu elinden bırakma ki muazzam bir saadet elde edesin.. insanların imrendikleri bir makama eresin..

Hüccet imamın oğlu Kütüb-i Sitte ravisi Abdullah'tan, Bekr b. Abdillah el-Muzenî'den (Allah ikisine de rahmet etsin) rivayete göre şöyle demiştir: "Babamdan tahdiste bulunan bir insanı duydum. Arafat'ta vakfede idi. Duygulandı ve şöyle dedi: Ben onların arasında olmasaydım eğer mağfiret olunduklarını söylerdim." Zehebî tahric etmiş(13) ve sonra şöyle demiştir:

"Derim ki: Kulun nefsini işte böyle ayıplayıp sindirmesi gerekir."

---

(13) Zehebî, *"Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ" (4/534).* Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullâh*'a ait nefis bir söz için *"Mecmû'u'l-Fetâvâ" (14/160)'a bakınız.*

6- Kanaat ve Zühd:

Kanaat ve zühd ile bezenmek.. Zühdün hakikati şudur:[14]

“Şüpheli şeylerden ve insanların elinde bulunana göz dikmekten kaçınmak sûretiyle harama karşı zahid olmak.. Haramın koruluğundan uzak durmak..”

İmam Şâfi’î *rahimehullah*’tan gelen rivayete göre o, şöyle demiştir[15]:

“Bir insan, insanların en akıllısına tavsiyede bulunacak olsa bunu zahidlere yöneltir.”

Muhammed b. el-Hasen eş-Şeybânî *rahimehullah*’tan rivayete göre kendisine “Zühd hakkında bir kitap tasnif etmez misin?” denildiğinde “Alış-veriş hukuku hakkında bir kitap tasnif ettim.” demiştir.[16]

Yani “Zahid kimse, ticari konularda olsun diğer muamele ve mesleklerde olsun şüpheli şey-

---

(14) Zernûcî, *“Ta’lîmu’l-Mute’allim” (s. 28).*

(15) *A.g.e.*

(16) *A.g.e.*

lerden ve mekruhlardan sakınandır."

Buna göre; maişetinde hem kendisini, hem de ailesini koruyacak ve zillete düşürmeyecek kadar, düşkünlük derecesine düşmeyecek şekilde mutedil olmalıdır.

Hocamız Muhammed el-Emin eş-Şenkîtî (v. 17/12/1393 h.) *rahimehullah* dünyaya çok az ehemmiyet verirdi. Kağıt paraları tanımadığına tanık olmuştum. Bana şifahen şöyle demiştir: "Şankît" memleketinden gelmiştim. Beraberimde çok az kimsede bulunacak bir hazine vardı. "Kanaat" hazinesi... Makam sahibi olmayı isteseydim, yollarını biliyordum. Fakat ben dünyayı âhirete tercih etmem. Dünyalık amaçlara ulaşmak için ilmi harcamam." Allah kendisine geniş rahmeti ile muamele buyursun. (Amin.)

7- İlmin Pırıltısı ile Bezenmek:

İlmin pırıltısı ile bezenmek güzel bir özelliktir. Zâhirin ve bâtının mamur edilmesi, zıtlarından uzak durulması sûretiyle sağlanan sâlih

bir hidayet.. devamlı bir sekinet.. vakar.. huşu.. tevazudur.

İbn Sîrîn *rahimehullah*'tan rivayete göre o şöyle demiştir: "İlmi öğrendikleri gibi hidayeti öğrenirlerdi."

Racâ b. Hayve *rahimehullah*'tan rivayet edildiğine göre o, bir adama "Bize tahdiste bulun, ama ölü gibi görünenden ve çokça dil uzatandan tahdiste bulunma." Her ikisini de el-Hatîb, *el-Câmi'*de rivayet etmiş ve şöyle demiştir:[17]

"Hadis talebesinin oyundan, boş söz ve işlerden, meclislerde kıt akıllı davranarak, gülüp kahkaha atarak, sık sık espriler yaparak, mizahı alışkanlık haline getirip çokça şakalaşarak edebe riayetsizlikten uzak durması gerekir. Az, nadir, manalı ve edep ve ilim sınırları dışına çıkmayan mizahlar yapmak caiz görülebilir. Ama devamlı sûrette yapılan, edep dairesini aşan akılsızca yapılan, gönüllere öfke sokan, şerri celbeden şakalar yerilmiştir. Çok şaka yapmak ve çok gülmek değeri düşürür, mürüvveti yok eder."

---

(17) "el-Câmi'" *(1/156).*

Denilmiştir ki "Kim bir şeyi çok yaparsa onunla tanınır." Meclislerinde ve konuşmalarında bu düşüklüklerden kaçın. Bazı bilmezler bu hususlardaki genişliğin rahatlatıcı olduğunu sanırlar. El-Ahnef b. Kays'ten rivayete göre şöyle demiştir:

"Kadın ve yemekten söz etmeyi bizim meclislerimizden uzak tutun. Ben fercini ve karnını vasfedip duran adama buğz ediyorum." Zehebî, *es-Siyer*'de tahric etmiştir.(18)

Muhaddes ve Mülhem, Müminlerin Emiri Ömer b. Hattab *radıyallâhu anh*'ın kaza (yargı) ile ilgili yazısında "Kim kendisinde olmayan şeyle bezenirse, Allah onu çirkinleştirir." ifadesi yer alır. İbnu'l-Kayyım'ın bununla ilgili şerhine bakınız.(19)

---

(18) *"Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ" (4/94).*

(19) *"İ'lâmu'l-Muvakkı'în" (2/161-162)* İbnu'l-Kayyım *rahimehullâh* bu sözün şerhinde şöyle der: "Kim kendisinde olmayan şeyle bezenirse, Allah onu çirkinleştirir." Çünkü kendisinde olmayan şeyle bezenmeye çalışan kimse, ihlaslı kimsenin zıddıdır. -Zira insanlara öyle bir şey izhar etmektedir ki, kendi içindekinden farklıdır.- Allah ona maksadının zıddı ile muamele buyurur. Cezalandırmak şeriat ve kader açısından sabit olarak maksadın zıddı ile olur. İhlas sahibi kimse için Allah, ihlasının sevabı ola-

8- Mertlik (mürüvvet) Süsün Olsun:[20]

"Mertlik" ve mertliğe götüren güzel ahlak, güleryüz, selamı yaymak, insanlara tahammül, kibre kapılmadan şeref ve onur sahibi olmak,

---

rak insanların gönlünde tatlı, sevimli ve heybetli bir yeri hemen edindirdiği gibi kendinde olmayan şeyle bezenmeye çalışan kişi için de insanlar arasında çirkinleştirmek sûretiyle hemen muakabede bulunur. Çünkü Allah katındaki bâtınını kendisi çirkinleştirmiştir. Rab teâlâ'nın Esma-i hüsnâ'sının, sıfat-ı ulyâ'sının, kaza ve şeriatındaki hikmetinin gereği budur.

Evet.. İnsanlar için kendisinde bulunmayan huşu, dindarlık, ilim vb şeylerle bezenmeye çalışan kimse bu şeyler ve gerektirdiklerine kendisine namzet kıldığından dolayı bunlar ondan talep edilir. Ama onun yanında böyle şeyler bulunmayınca da maskesi düşer. Süslendiğini, bezendiğini zannederken kendi kendini çirkinleştirir. Bir de insanlardan gizlediği şeyin hilafını Allah'a izhar eder. Allah da yaptığı amelinin karşılığı olarak onun ayıplarından gizlemeye çalıştığının bazısını insanlara izhar eder. Bazı sahabiler "Nifak huşuundan Allah'a sığınırım" derlerdi. "Nifak huşuu nedir?" diye sordular. "Bedeni huşu içinde, kalbi ise huşusuz görmendir." demiştir." Nifakın aslı ve esası insanlara karşı aslında bâtında olmayan iman ile bezenmektir. Müminlerin Emiri'nin sözü olan bu iki söz nübüvvet kelamından türemiştir. Bunlar en faydalı, hastalıklara karşı en şifalı sözlerdendir." (Çev.)

(20) Bu konuda birçok eser bulunmaktadır. Bkz. *"Mu'cemu'l-Muellefâti'l-Matrûka" (s. 392).*

sıkı otoriterliğe girmeden izzetli olmak, asabiyete dalmadan izzet-i nefis sahibi olmak, cahiliyetten uzak hamiyetli olmak gibi vasıflarla bezenmek.. buna göre;

Karakterde, sözde veya amelde değersiz bir meslek veya basit bir hasletten olan mertliği bozan hususlardan, kendini beğenmişlik, riya, hakkı kabul etmemek, böbürlenmek, başkalarını küçük görmek ve şüphe uyandıran mahallerde bulunmak gibi hususlardan uzak dur!

9- Adamlık Hasletlerine Sahip Olmak:

Şecaat, hak konusunda cesaret, güzel ahlak, maruf yoluna adanmak gibi adamlık hasletlerine sahip ol ki başkalarının seninle ilgili emelleri kalmasın. Binaenaleyh adamlığı bozacak zayıf kalplilik, sabırsızlık, zayıf ahlak gibi hususlardan sakın. Çünkü bu hususlar ilmi sindirir ve dilin hakkı konuşma yolunu keserek perçeminden yakalayıp sâlih kullarının yüzüne zehrini savurur bir halde hasımlarına doğru götürür.

10- Lüksü Terk Etmek:

Lükse ve refaha dalma... Derbeder olmak imandandır. Müminlerin Emiri Ömer b. Hattab *radıyallâhu anh*'in meşhur yazısındaki öğüdünü tut: "Lüksten ve acem kıyafetlerinden kaçının. Ma'd b. Adnân gibi olun kaba giysiler giyin.." İbnu'l-Ca'd rivayet etmiştir.(21)

Buna göre uygarlık sahteciliğine aldırma. Çünkü bu sahtecilik karakterleri dişileştirmekte, sinirleri gevşetmektedir. Birtakım kuruntularla seni bağlayıp sen giyimindeki zerafetle meşgul yerinde sayarken ciddiyetle hareket edenler gayelerine vasıl olmaktadır. Her ne kadar bunlar içinde haram ve mekruh olmayanlar bulunsa da uygun bir özellik de değildir. Zâhirdeki süs, giysi gibi, kişinin mensubiyetinin göstergesi ve hatta belirleyicisidir. Giysi, kişiliği ifade eden vesilelerden biri olmaktan başka nedir? Öyleyse giyiminde dikkatli ol. Çünkü giyimin mensubiyet,

(21) *"Musnedu 'Ali b. el-Ca'd" (1/517, No:* 1030). Ondan naklen İbnu'l-Kayyım, *"el-Furûsiyye" (s. 9); "Edebu'l-İmlâ ve'l-İstimlâ" (s. 118)*. Aslı Sahîhayn ve diğer kaynaklarda yer almaktadır.

yapı ve zevk konusunda seni başlarına ifade etmektedir. Bu nedenle denilmiştir ki “Zâhirdeki süs bâtındaki meyile delâlet eder.” İnsanlar seni giyimine göre sınıflandırırlar. Hatta giyimin niteliği bakan kimseye o giysiyi giyen kimse hakkında bir fikir verir:

Dengeli ve aklı başındalık,

Hocalık ve dindarlık,

Çocuksuluk ve göze batma isteği.

Sana yakışacak, çirkin göstermeyecek elbise giyin. Hakkında söz söyletme. Alay konusu olma. Giysin ile giyim keyfiyetin, taşımış olduğun şerî ilmin şerefi ile bir araya gelecek şekilde bir araya geldiğinde daha fazla saygı görür ve ilminden daha fazla istifade edilir. Hatta hüsnü niyetinle bir yakınlık oluşur. Çünkü hüsnü niyet insnaların hakka iletilmelerinde bir vesiledir.

Müminlerin Emiri Ömer b. Hattab *radıyallâhu anh*’ten gelen bir eser şöyledir[22]:

“Beyaz elbiseli bir Kur’an okuyucusuna bak-

(22) el-Karâfî, *“el-İhkâm” (s. 271).*

mak bana çok sevimli gelir." Yani "İnsanların gönlünde saygın olması ve beraberindeki hakkın da insanlar tarafından saygı görmesi sebebiyle..."

İnsanlara, Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullah*'ın dediği gibi kuş sürülerine benzer şekilde birbirine benzeme tabiatı verilmiştir.(23)

Sakın ha sakın çocuksu giysilere yaklaşma. Frenk elbiselerinin hükmünün ne olduğu ise sana gizli değildir. Bunun anlamı bozuk bir giyim ile gelmen değil fakat şeriatın belirlediği elbisede ortayollu olmandır. Sâlih özelliklerle ve en güzel hidayetle bu giyimi çevrelersin.

Bununla ilgili delilleri sünnet ve rakâik kitaplarında özellikle de Hatîb'in *el-Câmi'*inde araştır(24). Bu işareti kabullenmezlik etme. Çünkü ilim ehli hâlâ rakâik, âdâb ve libas (giyim) ile ilgili kitaplarda bu hususa dikkat çekmektedirler(25). Allah en iyi bilendir.

---

(23) *"Mecmû'u'l-Fetâvâ" (28/150).*

(24) *"el-Câmi'" (1/153-155).*

(25) "Edebu'l-İmlâ ve'l-İstimlâ*" (s.116-119); "İktidâu's-Sırâti'l-Mustakîm"; "Mecmûu'l-Fetâvâ" (21/539).* Bkz. *İbnu'l-Kayyım* "er-Rûh" *(s.40).*

11- Boş Sözlerin Konuşulduğu Meclislerden Uzak Durmak:

Toplandıkları yerlerde yaptıkları işten haberleri yokmuş gibi münker işleyenlerin, edep örtülerini yırtanların mekanlarına adımını atma. Böyle bir şey yapacak olursan ilme ve ilim ehline karşı büyük bir cinayet işlemiş olursun.

12- Karmaşadan Uzak Durmak:

Karmaşa ve curcunadan korunmalıdır. Zira hata karmaşa altında saklıdır. Bu da ilim talebi edebine aykırıdır.

Bu hususla ilgili olarak *el-Vesît fî Udebâi Şankît* müellifinin zikrettiği ve ondan da *Mu'cemu'l-Me'âcim*'in naklettiği şu hoş nükte akla gelmektedir: İki kabile arasında anlaşmazlık meydana gelmişti. Bir diğer kabile de barışmaları için aracılık yapmak istedi. Sonuçta şeriatın hükmüne razı oldular. Bir alimin hakemliğine başvurdular. Diğer kabileden öldürdükleri dört kişiye karşılık bu kabileden dört kişinin öldürülmesi sonucu

çıktı. Şeyh Bab b. Ahmed "Böylesi bir durumda kısas olmaz." dedi. Kadı da "Bu hiçbir kitapta yok." dedi. Bab b. Ahmed de "Bilakis hiçbir kitap bundan hâli değildir." dedi. Kadı "Bu kamus.." -yani bu husus herhangi bir kitabın umumu kapsamına girer.- dedi. Biyografi sahibi kamusu eline aldı. Gözüne ilk takılan şey şu idi: "Kargaşa fitne ve kertenkele.. Kargaşa hallerinde kısas yoktur." Böylesi sıkıntılı bir durumda böyle bir tevafuktan dolayı insanlar şaşırmışlardı." *(özetle).*

13- Nezaket Süsü ile Bezenmek:

Konuşmada kaba sözlerden kaçınarak nezaketten ayrılma. Yumuşak söz huysuz nefisleri ehlileştirir. Kitap ve sünnetin bu husustaki delilleri çok sayıdadır.

14- Düşünmek, İrdelemek:

Düşünme süsüne sahip ol. Çünkü düşünüp irdeleyen idrak eder. "Düşün idrak et" denilmiştir. Buna göre konuşurken ne konuştuğunu, sözünün

nereye varacağını iyi düşün. İfade ve konuşmanda zorlamalara veya ağdalı konuşmalara gitme. Müzakere sırasında murad edilen mana için nasıl bir uygun kalıp seçeceğini iyi düşün. Soru karşısında iki şekle de muhtemel olmayacak şekilde nasıl anlayabileceğini güzelce düşün. Ve bunun gibi...

15- Sebat ve Temkin:

Önemli önemsiz her konuda sebat ve temkinlilikle bezen. İlim edinmede sabır ve sebat göstermek, hocalardan ilim talebinde bulunurken saatler geçirmek de bu babdandır. Çünkü "Sebat eden münbit olur."

16- İlim Talebinin Keyfiyeti ve Mertebeleri:

"Usulü sağlam olmayan vusülden mahrum olur."(26) "İlmi toptan elde etmeye kalkan toptan elden kaçırır."(27) Ayrıca şöyle denilmiştir: "Kulağa giren ilim kalabalığı anlayışı saptırır."(28) Dolayısıyla talep ettiğin her bir ilim dalı için, kişisel tahsil ile değil sağlam bir hoca yardımıyla o ilmin aslını ve muhtasarını ezberleyerek ve ilim talebinde tedricî bir yol tutarak bir kök ve temel oluşturmalısın.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Biz onu, Kur'an olarak, insanlara dura dura okuyasın diye (ayet ayet, sure

---

(26) "Tezkiratu's-Sâmi' ve'l-Mutekellim" *(s.144).*

(27) *Arslan, "Fadlu'l-İlm" (s.144).*

(28) *"Şerhu'l-İhyâ" (1/334).*

sure) ayırdık; ve onu peyderpey indirdik." *(İsrâ, 106).*

"İnkar edenler: Kur'an ona bir defada topluca indirilmeli değil miydi? dediler. Biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle yaptık (parça parça indirdik) ve onu tane tane (ayırarak) okuduk." *(Furkan, 32).*

"Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler (den bazısı) onu, hakkını gözeterek okurlar." *(Bakara, 121).*

Talep ettiğin her bir ilim dalında riayet etmen gereken bazı hususlar bulunmaktadır:

1. O ilim dalı ile ilgili muhtasar bir metin ezberi,

2. Bu metnin sağlam bir hocadan iyi bir ders olarak alınıp zabtı,

3. O ilim dalının aslı üzerinde zabt ve itkana sahip olmazdan evvel geniş kapsamlı eserlerle ve tasniflerin farklılıkları ile meşgul olmamak,

4. Gerekli olmadıkça bir muhtasardan diğerine geçmeyesin. Çünkü bu sıkıntıya yol açar.

5. Faydalı hususları ve ilmi kuralları yakalamaya çalışmak.

6. İlim talebi ve ilim talebinde yükselmek için nefsi derleyip toplamak. İlim tahsili ve daha ötesine ulaşmak için ihtimam gösterip yanıp tutuşmak ve bu sayede kapsamlı eserlere güvenilir bir yoldan feyezan ederek ulaşmak.

İbn Arabî el-Mâlikî'nin[29] görüşü ilim öğrenmede iki ilmi birbirine karıştırmamak, en önce Arapça, şiir ve hesap öğrenimi yapmak sonra Kur'an öğrenimine geçmek yönündedir. İbn Haldun ilgili değerlendirmesinde adetlerin buna yardımcı olmadığını, önceliğin Kur'an-ı Kerim tedris ve ezberine verildiğini, çünkü çocuğun henüz hacr altında iken idare edilebileceğini, ergenlik çağını geçtiğinde ise cebr altına alınamayacağını bildirmiştir.

(29) Hıdır Huseyn, *"Terâcumu'r-Ricâl" (s.105);* Fetâvâ Şeyhi'l-İslâm İbn Teymiyye*, 23/54-55, önemli.*

İki veya daha fazla ilmin birbirine karıştırılması öğrencilerin anlama kapasiteleri ve canlılıklarına göre değişir. İlim ehli içinde yeni başlayanlar için Hanbelî fıkhına dair *"Zâdu'l-Mustakna"*dan; daha sonraki seviyedekiler için mezhebî ihtilaflara dair *"el-Mukanna"*dan ve daha sonra da daha yüksek ihtilaflara dair *"el-Muğnî"*den ders verenler bulunmaktadır. Karışıklığın önüne geçilmek için birinci seviyedekilerin ikinci seviye dersine katılmalarına müsade edilmez.

Şunu da bil ki hocalardan ilim talebi ve tahsilinin üzerine tesis edildiği muhtasar ve kapsamlı eserlerin zikri genellikle mezheplere göre ve o bölge alimlerinin iyice belledikleri ve üzerinde çalıştıkları muhtasar metne göre bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir.

Buaradaki durum kabiliyet, anlayış, güçlü veya zayıf yetenek, zihin donukluğu ve keskinliği bakımından talebeden talebeye de farklılık göstermektedir.

Ülkemizde ders halkaları (küttablar) merhalesinden ve Kur'an-ı Kerim ezberinden sonra ilim

tahsili mescidlerdeki derslerde hocalar tarafından gerçekleştirilen yeni başlayanlar, orta derecedekiler ve ileri düzeydekiler için olmak üzere üç merhaleden geçmektedir.

Tevhid ile ilgili: *Selâsetu'l-Usûl ve Edilletuhâ, el-Kavâ'idu'l-Erbaa',* sonra *Keşfu'ş-Şubuhât* sonra da *Kitabu't-Tevhîd.* Bu dördü Şeyh Muhammed b. Abdilvahhâb *rahimehullâh*'a aittir. İbadet tevhidine dairdir. İsim ve sıfat tevhidine dair: *el-'Akîdetu'l-Vâsitıyye,* sonra *el-Hameviyye*, *et-Tedmuriyye.* Bu üçü Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullâh*'a aittir. Ardından da şerhi ile birlikte *et-Tahaviyye.*

Nahiv ile ilgili: *el-Âcurrûmiyye* sonra Harîrî'nin *Mulihhatu'l-İ'râb*'ı sonra İbn Hişam'ın *Katru'n-Nedâ*'sı ve İbn Akîl şerhi ile birlikte İbn Mâlik'in *Elfiye*'si.

Hadis ile ilgili: Nevevî *rahimehullah*'ın Kırk Hadis'i sonra İbn Hacer *rahimehullâh*'ın *'Umdetu'l-Ahkâm* sonra *Bulûğu'l-Merâm,* Mecd b. Teymiyye *rahimehullah*'ın *el-Munteka*'sı ve ardından Kütüb-i Sitte ve diğer kaynakları okumaya giriş.

Hadis ıstılahları ile ilgili: İbn Hacer'in *Nuhbetu'l-Fiker*'i sonra el-Irâkî *rahimehullah*'ın *Elfiyye*'si.

Fıkıhla ilgili: Mesela; Şeyh Muhammed b. Abdilvahhâb'ın *Âdâbu'l-Meşyi ile's-Salât* sonra el-Hicâvî *rahimehullah*'ın *Zâdu'l-Mustakna*'sı veya mezhebi ihtilaflara dair *'Umdetu'l-Fıkh* sonra da *el-Mukni'*, daha yüksek ihtilaflara dair *el-Muğnî.* Bu üçü İbn Kudâme *rahimehullah*'a aittir.

Fıkıh usulü ile ilgili: Cuveynî *rahimehullah*'ın *el-Varakât*'ı sonra İbn Kudâme *rahimehullah*'ın *Ravdatu'n-Nâzır*'ı.

Feraiz ile ilgili: *er-Rahabiyye* sonra şerhleri ve (Bin Bâz'ın) *el-Fevâidu'l-Celiyye*'si.

Tefsir ile ilgili: İbn Kesîr *rahimehullah*'ın tefsiri.

Tefsir usulü ile ilgili: Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullah*'ın *el-Mukaddime*'si.

Siyer-i nebi ile ilgili: Şeyh Muhammed b. Abdilvahhab'ın *es-Sîratu'n-Nebeviyye* muhtasarı ve bu eserin İbn Hişam'a ait olan aslı ve ayrıca İbnu'l-Kayyım *rahimehullah*'ın *Zâdu'l-Me'âd*'ı.

Arap Dili ile ilgili: *el-Mu'allakâtu's-Seb'* gibi Arap şiirleriyle ilgilenmek ve Fîruzâbâdî *rahimehullah*'ın *el-Kâmûs*'u ile ilgili okumalar.

Değişik dallarda ilim talebinin merhaleleri bu şekildedir. Bununla birlikte İbn Cerîr'in ve İbn Kesîr'in tarih ve tefsirleri gibi kapsamlı eserleri incelerler. Şeyhulislam İbn Teymiyye ve talebesi İbnu'l-Kayyım'ın (Allah onlara rahmet etsin), davet önderlerinin eserleri ve fetvaları üzerinde, özellikle de i'tikâd alanındaki yazıları üzerinde yoğunlaşırlar.

İlim talebinde ve ilim meclislerinde zaman böyle değerlendirilir. Sabah namazından kuşluk vakti yükselene dek sürer. Sonra öğle namazından önce kaylule olur. Her beş vakit namazın akabinde ders yapılır. Selef-i sâlihin (Allah onlara rahmet etsin) metodu üzere her iki tarafın izzet-i nefsini takdir konusunda edep içinde olurlar. Bu nedenle idrak sahibi olarak ilimde önder sayılanlar içinde büyük bir kalabalık teşkil etmişlerdir. Alemlerin rabbi Allah'a hamd olsun.

Ders notlarına değil de itimat edilen muhtasar eserlerin tedrisi, talebelerin ne ezberi ne de anlayışı kaybetmemeleri için sadece anlamakla kalmayıp ezber konusunda da ilim talebinin aslına dönüşü olacak mı? Telkinin şaibe ve bulanıklardan uzak olması selefin yoluur. Yardım dilenecek olan Allah'tır.

Hafız Osman b. Hurrazâd (v. 282 h.) *rahimehullah* şöyle demiştir[30]:

"Hadis sahibi olacak kimse beş şeye muhtaçtır. Bunlardan biri olmazsa eksik kalır: İyi bir akıl, din, zabt, tanındığı eminlikle birlikte bu sanatta beceri sahibi olmak.

Derim ki –bu söz Zehebî'ye aittir-: Eminlik dinden bir parçadır. Zabt da beceri içine dahildir. Buna göre hafızın muhtaç olduğu şeyler:

Takva, zeki, nahivci, lugatçı, hayâlı ve selefî olması.. kendi elleri ile iki yüz cilt yazması, muteber divanlardan beş yüz cilt tahsil etmesi, ölene dek halis bir niyet ve tevazu ile ilim talebinde

(30) *"Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ" (13/380).*

gevşeklik göstermemesi yeterlidir. Aksi halde hiç yorulmasın."

17- İlmi Hocalardan Almak:

İlim talebinde asıl olan telkin yolu ile hocalardan almak, hocalardan ayrılmamak, sahife ve kitaplardan değil bizzat hocaların ağzından almaktır. Birincisi soylu olanın diğer bir konuşan soyludan, öğreticiden almasıdır. İkincisi ise kitaptan almasıdır. Kitap ise cansızdır ve dolayısıyla da nesep bağı bulunmamaktadır.

"İlme tek başına giren, tek başına çıkar."(31) denilmiştir. Yani ilim talebine hocasız giren, ilimsiz çıkar. Zira ilim bir sanattır. Ve her sanat ustaya muhtaçtır. Öyleyse bu sanatı mahir öğreticisinden öğrenmelisin.

Bu husus neredeyse ilim ehlinin üzerinde söz birliğine varmış olduğu bir husustur. Sadece Ali b. Rıdvan el-Mısrî et-Tabîb (v. 453 h.) gibileri bu görüş birliğinin dışında kalmıştır. Döneminin alimleri

(31) es-Sehâvî, *"el-Cevâhir ve'd-Durar" (1/58).*

ve daha sonraki ilim adamları gerekli reddiyede bulunmuşlardır. Hafız Zehebî *rahimehullâh* bu zat ile ilgili hal tercemesinde şunları kaydetmiştir(32):

"Kendisinin hiçbir hocası yoktu. İlmi kitaplardan almakla meşgul olmuştur. Bu sanatı kitaplardan tahsil etmek ve kitapların öğreticilerden daha başarılı olduğu ile alakalı -ki bu husus bir yanılgıdır- bir kitap tasnif etmiştir."

es-Safedî, *el-Vâfî*'de Ali b. Rıdvan'a geniş bir reddiyede bulunmuştur. ez-Zebîdî de *Şerhu'l-İhyâ*'da ondan ve çeşitli illetler ileri süren ilim adamlarından nakilde bulunmuştur. Bu illetlerden biri de İbn Batlân'ın sözü edilen şahısla ilgili reddiyesindeki şu sözleridir(33):

"*Altıncı:* Kitapta, öğreticide bulunmayan ve ilme engel olan şeyler bulunmaktadır. Bunlar; telaffuzun bulunmaması ile birlikte harflerinden benzeşmesinden doğan tashif, göz kaymasından

---

(32) *"Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ" (18/105).* Bkz. *"Şerhu'l-İhyâ" (1/66); "Buğyetu'l-Vu'ât" (1/131, 286); "Şezerâtu'z-Zeheb" (5/11);* el-Kâdî, *"el-Ğunye" (s.16-17).*

(33) *"Şerhu'l-İhyâ" (1766).*

dolayı meydana gelen yanılgı, irab bilgisindeki yetersizlik, var olan irab bilgisindeki bozukluk, kitabın tamir görmesi, okunmayanın yazılması, yazılmayanın okunması, kitap sahibinin mezhebi, nüshadaki sakatlık, nakil bozukluğu, okuyucunun paragrafları birbirine girdirmesi, öğretim ilkelerinin karışıklığı, o sanat dalında terimleşmiş olan lafızların zikredilmesi, nakilcinin lugattan tahricini yapmadığı "nevros" gibi Yunanca kelimelerin varlığı... Tüm bunlar ilmi engelleyen hususlardır. Talebe, hocadan okuduğu zaman bu gibi engeller karşısında rahat eder. Durum bu şekilde olduğu takdirde alimlerden okumak, insanın kendi kendine okumasından daha iyi ve faziletlidir. Açıklamak istediğimiz konu budur… es-Safedî şöyle demiştir: Bu sebeple alimler "İlmi *suhufî*den (sayfacıdan) ve *mushafî*den (Mushafçıdan) alma!" demişlerdir. Yani Kur'an'ı sadece Mushaf'tan okuyandan; hadisi ve diğer ilimleri de sayfalardan (kitaplardan) alanlardan okuma…"

İbn Rıdvan'ın bakış açısının batıl olduğuna dair maddi delil, farklı zamanlara, asırlar geçmesine ve bilgilerdeki çeşitliliğe rağmen biyografi

alanında kaleme alınmış olan eserlerin hoca ve talebelerin isimleri ile dolu olduğunu ve bu konuda kiminin çok, kiminin az sayıda olduğunu görürsünüz. Hocalardan çokça nakilde bulunan o altın tanelerine bir bakın.. sayıları binlerle ifade edilmektedir.

Ebû Hayyân Muhammed b. Yusuf el-Endelûsî (v. 745 h.) yanında İbn Mâlik'ten söz edilince "Hocaları nerede?" derdi.

"el-Velîd[34] şöyle demiştir: el-Evzâ'î şöyle derdi: Bu ilim adamlarının birbirlerinden alageldikleri değerli bir şey idi. Ne zamanki kitaplara girdi işte o zaman ehli olmayan kimseler buna dahil oldular." Bu sözün bir benzerini de İbnu'l-Mubârek, el-Evzâ'î'den rivayet etmiştir.

Hiç şüphe yok ki kitaplardan ilim almak, özellikle de henüz noktalamaların ve şekillerin henüz bulunmadığı o çağda kısacası bir takım aksaklıklar meydana getirmektedir. Bu yüzden bazı kelimeler manası imkansız kılacak şekilde yanlış okunabilmektedir. Ama böyle bir durum hocaların

(34) "es-Siyer" *(7/114).*

ağzından alınan ilimde söz konusu değildir. Hafızadan tahdiste bulunmakta da aynı şekilde, yazılı bir kitaptan rivayette bulunmanın hilafına birtakım vehimler oluşabilmektedir.”

İbn Haldun’un bu konuya ilişkin olarak hem kendine *el-Mukaddime*’sinde(35) hem de daha başka kimselerin eserlerinde nefis bir bahis bulunmaktadır: “Usulünce ilmi alimin ağzından almayanın, Müşkilat konusundaki yakîni zandan ibarettir.”

Ebû Hayyân da sık sık şu şiiri söylerdi:

Ğamr sanır ki kitaplar anlayış sahibini
Hidayet eder ilmileri idrake

Bilmez ki kör cahil kitaplarda,
Aklı şaşkına çeviren ğavamız vardır.

Eğer yeltenirsen hocasız ilme,
Tutturamazsın sırat-ı müstakimi,

Her şey sana karışık gelir,
“Hakimin ikizi”nden bile sapkın düşersin.

---

(35) *“el-Mukaddime” (4/1245).*

TALEBENİN HOCASINA KARŞI EDEBİ

18- Hocaya Hürmet Göstermek:

Çünkü ilim ilk başlangıçta kitaplardan alınmaz.. bilakis ayak kaymalarından ve zellelerden emin olabilmek için ilim talebi anahtarlarının yanında sağlamlaştırılacağı bir hoca gereklidir. Öyleyse hocaya hürmet gösterme süsü ile bezenmelisin. Başarının, kurtuluşun, ilim tahsilinin ve muvaffakiyetin yolu budur. Hocan senin yanında saygı duyulan, değer, takdir ve iyilik gören bir makamda bulunsun. Hocana karşı oturuşunda, konuşmanda, soru soruşunda, söylediklerini dinleyişinde, kitabın sayfalarını açışında, kitaba karşı edebinde, hocanın önünde söz dalaşı ve tartışmada bulunmayışında, konuşurken veya yürürken önüne geçmeyişinde, yanında çok konuş-

mamanda, söz söylediği veya ders verdiği sırada konuşarak müdahale etmemende, herhangi bir cevap dolayısıyla ısrarcı olmamanda gayet edepli olmalısın. Hocana, özellikle de insanların karşısında çok soru sormaktan kaçınmalısın. Zira bu durum seni gururlanmaya, hocanı da bezginliğe sevk eder. Hocanı sadece ismi veya lakabı ile "hocası!" gibi sözlerle çağırma! Bilakis seslenirken "Hocam! Hocamız!" de. İsmini söyleme. Çünkü bu daha yüce bir edeptir. Hocana uygunsuz şekilde hitap etme. Yahut da zorunluluk olmadıkça uzaktan hitap etme.

İnsanlara hayrı Öğreten *sallallâhu aleyhi ve sellem*'e karşı edebe delâlet konusunda Allah teâlâ'nın şu sözündeki zikrine bakın:

"Peygamberi aranızda birbirinizi çağırdığınız gibi çağırmayın." *(Nûr, 63)*

Aynı çamurdan olduğun ana-babana "Ey falan!", "Falanın ana-babası!" diye seslenmen nasıl yakışık almıyorsa, benzer şekilde hocana hitap etmek de aynı şekilde hoş değildir.

İlim meclisine saygıyı, dersten ve istifade etmekten duyduğun sevinci izhar etmeyi elden bırakma.

Hocadan bir hata veya vehm gördüğün zaman bu durum onu senin gözünden düşürmesin. Zira böyle bir durum onun ilminden mahrum olma sebebidir. Hatadan kim salimen kurtulur ki?!

Hocanı sıkıntıya sokacak şeyleri yapmaktan sakın. Hocanın ilmî kudretini ve tahammül gücünü denemek anlamında çocukların "sinir savaşı"(36) dedikleri şey de bu kapsamdadır.

Bir başka hocaya intikal durumu ortaya çıkarsa bu hususta hocandan izin iste. Çünkü bu tutum hocaya hürmet bakımından daha münasip, kalbine sana karşı sevgi ve şefkati yerleştirmek açısından daha etkilidir.

Âdâbın son cümlesi olarak hocanın "dini babalığı" veya İrlanda kanunlarının isimlendirdiği şekliyle "edebî soy bağı"(37) konusundaki hakkına

---

(36) Ahmed Ebû Sa'd, *"Mu'cemu't-Terâkîb" (s. 283) "Mevlid" terkibi.*

(37) Celâl el-Fâsî, *"Mekâsıdu'ş-Şerîa" (s. 33).*

vefa göstermeyi muvaffak ve mübarek kılınmış olan herkes bilir. Bazı alimlerin bunu "dinsel babalık" olarak adlandırmaları daha çok yakışmaktadır. Terk edilmesi ise daha münasiptir.

Şunu bil ki başarı ve kurtuluş hocaya hürmeti kadarıncadır. Bunları elden kaçırdığı kadar da başarısızlık işaretleri zuhur eder.

[Önemli Bir Uyarı:]

Acemlerin, tarikatçilerin, gerici bid'atçilerin yaptığı gibi şerî edep dışı hareketlerde, elleri yalamak, etekleri öpmek, büyüklerin çocukları sevmesi halinde olduğu gibi selamlama esnasında sağ eli sağ ve sol elle tutmak, selamlarken eğilmek, hizmetçi ve kölelerin sözleri gibi "efendim, mevlam" gibi yumuşak ifadeler kullanmaktan seni Allah'a sığındırırım.

Selefî allame Şeyh Muhammed el-Beşîr el-İbrâhîmî el-Cezâirî (v. 1380 h.) *rahimehullah*'ın *el-Besâir* adlı eserde kaydettiklerine bakınız. Buradaki sözleri bağlamın çok üzerindedir.[38]

---

(38) *"Âsâruhû" (4/40-42).*

19- Ey Talebe! Sermayen Hocandır:

Hocanın güzel ahlâkını... Değerli özellikleri örnek almak... Hocadan ilim almak ve onun ilmi telkin etmesi ise artı bir kazançtır. Fakat hocana olan sevgin konusunda şevke gelip de bizzat kendin farkında olmadan, ama görenlerin fark ettiği kötü bir duruma düşmeyesin. Hocanın sesini, ses tonunu, yürüyüşünü, hareketini ve duruşunu taklit etme. Muhakkak ki o, öteki şeyler vesilesi ile saygın bir hoca olmuştur. O yüzden sen, berikiler konusunda ona tabi olma hevesine kapılma.

20- Hocanın Dersteki Canlılığı:

Hocanın dersteki canlılığı, ders esnasında talebenin kulak verip anlaması, kendini derse vermesi, hislerinin hocası ile etkileşim içinde olması oranıncadır. Bu sebeple tembellik, gevşeklik, dayanıp oturmak, zihnin dağılması ve gevşemesi gibi davranışlarla hocanın ilminin kesilmesine vesile olmaktan kaçın.

el-Hatîb el-Bağdâdî *rahimehullâh* şöyle demiştir:

"Faydanın hakkı, kendisini arayana sevk edilmekten, kendisine rağbet gösterene arz edilmekten başka bir şey değildir. Muhaddis, dinleyende biraz gevşeklik gördü mü sussun."(39)

Bir edip şöyle demiştir: Söz söyleyenin canlılığı, dinleyicinin anlayışı kadarıncadır.

Daha sonra Zeyd b. Vehb'den gelen senedi ile şunu zikretmiştir: (Zeyd b. Vehb) dedi ki: Abdullah şunu söyledi: Topluluk gözlerini sana diktikleri sürece tahdiste bulun. Ne zaman ki onlardan bir gevşeklik görürsen (tahdisi) bırak."

21- Ders ve Müzakere Sırasında Hocadan Bir Şeyler Yazmak:

Bu husus hocadan hocaya farklılık arzeder. Bunu iyi anla. Sözü edilen hususun bir edebi bir de şartı bulunmaktadır:

Edebi şudur: Hocana müzakere sırasında duyduklarını yazacağını veya yazdığını bildirmelisin.

---

(39) *"el-Câmi" (1/330).*

Şartı da şudur: Yazdığın şeylerin, dersi esnasında hocandan duyduğun şeyler olduğuna işarette bulunursun.[40]

22- Bid'atçiden İlim Almak:

Sapkın akîde tarafından çarpılmış, hurafe bulutları bürümüş, hevâyı hakem kılan, aklı yücelten, nastan yüz çeviren "Cehaletin babası" bid'atçiden sakınmalısın. Sahihten uzaklaşıp zayıfa sıkı sıkı yapışırken nassın dışında akla mahal var mı? Böylelerine "şüphe ehli"[41] ve "heva ehli" de denilmektedir. Bu sebeple İbnu'l-Mubârek *rahimehullah* bid'atçileri "*esâğir (=ufaklıklar)*" olarak adlandırmaktaydı. el-Hatîb, *el-Câmi*'de rivayet etmiştir.[42]

Zehebî *rahimehullah* şunları kaydetmiştir:[43]

"Bid'atçi bir kelamcının "Kitabı ve hadisi bırak da aklı getir" dediğini gördüğün zaman bil ki

(40) *"el-Câmi" (2/36-38).*
(41) *"el-Câmi" (1/137).*
(42) *"Minhâcu's-Sunneti'n-Nebeviyye"*
(43) *"es-Siyer" (4/472).*

o cehaletin babasıdır. Tevhidî bir sâlikin "Nakli de aklı da bırak. Zevk ve vecdden haber ver" dediğini gördüğünde bil ki o insan sûretinde görünen veya insanın içine hulul etmiş olan bir iblistir. Ondan korkarsan kaç. Aksi halde onu yere yıkıp göğsünün üzerine çök ve Ayete'l-Kürsî'yi okuyarak onu boğ."

ez-Zehebî *rahimehullah* ayrıca şunları ifade etmiştir:(44)

"Şeyh el-Muvaffak'ın kendi el yazısından şöyle dediğini okudum: "Kardeşim Ebû Ömer ile birlikte –İbn Ebî 'Asrûn'un- dersini takip ettik ve bıraktık. Kardeşimin şöyle dediğini duydum: "Daha sonra - İbn Ebî 'Asrûn'un- yanına girdim 'Neden bıraktınız?' diye sordu. Bazı kimseler senin Eş'arî olduğunu söylüyorlar, dedim. 'Vallahi ben Eş'arî değilim.' dedi. Anlatılanın manası budur."

İmam Mâlik *rahimehullâh*'tan rivayete göre o şöyle demiştir(45): "Şu dört kimseden ilim alınmaz: İnsanlar içinde en iyi rivayette bulunsa dahi be-

---

(44) *"es-Siyer" (21/129).*
(45) *"es-Siyer" (8/61).*

yinsizliğini ilan eden sefihten, hevasına çağrıda bulunan bid'atçiden, hadis konusunda kendisini itham etmesem de insanların sözlerini yalanlayandan, ne tahdis ettiğini hıfzetmediği takdirde fazilet sahibi abid ve sâlih kimseden." ez-Zehebî bunu *es-Siyer*'de tahric etmiştir.

Öyleyse ey ilim talibi! Bir genişlik ve seçme imkanı içerisindeysen, bid'atçiden, râfızîden, haricîden, mürcieden, kaderciden, kabirperestten... ilim alma. Şurası muhakkak ki dinde sahih i'tikâda sahip, Allah ile bağı güçlü, bakışı doğru, rivayetin ardından giden adamların derecesine bid'atçileri ve bid'atlerini terk etmedikçe ulaşamazsın. Siyer ve sünnete bağlı kalmakla ilgili eserler ehl-i sünnetin bid'ati yok etmesi, bid'atçilerden ayrışması ve sağlıklı kimsenin uyuz hastasından uzaklaşması gibi bid'atçilerden uzak durması ile ilgili hususlarla doludur. Bunlarla ilgili açıklaması uzun sürecek kıssalar ve olaylar bulunmaktadır. Fakat bunlarla ilgili kayıtların başlıcalarına işaret etmek istiyorum:

Selef *rahimehumullah*, bid'atçileri basit görmek,

onları tahkir etmek, bid'atçiyi ve bid'atini reddetmekten dolayı sevap almayı ümit ederlerdi. Bid'atçilere karışmaktan, onlarla istişarede bulunmaktan, beraberce yeyip içmekten sakındırırlardı. Sünninin ateşi bid'atçininkiyle örtülmemeli. Seleften kimisi hiçbir bid'atçinin cenazesini kılmayıp döner giderdi. Allame Şeyh Muhammed b. İbrahim (v. 1389 h.) *rahimehullah*'ın bir bid'atçinin cenazesini kılmadan dönüp gittiğine şahit olunmuştur. Selef içinde bid'atçilerin arkasında namaz kılmaktan, bid'atlerini anlatmaktan nehyeden kimseler bulunmaktaydı. Çünkü kalpler zayıftır ve birbirine benzeme çabuk sirayet eder. Ehl b. Abdullah et-Tusterî zaruret halinde bid'atçinin ölü hayvan etini, bid'atçi için mübah görmemektedir. Çünkü bid'atçi bağidir, haddi aşmıştır. Çünkü Allah teâlâ ayette ***"kim haddi aşmadan zorda kalırsa..."*** buyurmuştur. Çünkü bid'atçi bid'ati ile haddi aşmıştır.[46]

İmam Mâlik *rahimehullah*'ın kendisine istiva hakkında soru soran ile alakalı kıssasında oldu-

---

(46) *"el-Fetâvâ" (28/218).* Önemine binaen bu kaynağa bakınız.

ğu gibi selef bid'atçileri meclislerinden kovarlardı. İmam Mâlik meşhur cevabından sonra "Sanıyorum ki sen bid'at sahibi birisin" dedi ve emir verip o kişiyi dışarı çıkarttı.

Selefin şerlerinden sakınmak, bid'atlerinin yayılmasının önüne geçmek, bid'atlerini yayma çabalarını zayıf düşürmek için nefislerini kırmak amacıyla bid'atçilerden nefret duydukları ve onlardan uzak durdukları konusunda bir çok haberleri bulunmaktadır. Çünkü sünninin bid'atçi ile içli dışlı olması daha yolun başında ve avamdan olan biri nazarında bid'atçinin tezkiye edilmesi demektir. Avam kelimesi, âmâ'dan türemedir. Genellikle kendisine yol gösterecek birinin elinden tutar.

Mustalah, talebelik âdâbı, cerh ve tadil hükümlerine ilişkin kitaplarda bu konuyla alakalı haberler görmekteyiz[47]

---

(47) *Bu haberlerden bazısı da el-Hatîb, "el-Câmi" (10/127);* Sâmerrâî, *"Minhâcu'l-Ulemâ fi'l-Emri bi'l-Ma'rûf ve'n-Nehyi 'ani'l-Munker" (s. 215-255).* el-İsfâr*'ın "et-Tahavvulu'l-Mezhebî" kısmında bid'atçilerle bir arada karışık bulunmanın sonuçları hakkında misaller bulunmaktadır.*

Öyleyse ey ilim talebesi! Bu yol üzerinde selefe bağlı ol ve bid'atçilerin fitneye düşürmesinden sakın. Zira onlar avlamak ve kandırmak için türlü yollar kullanırlar. Tatlı, ballı sözler kullanırlar. Halbuki bu sahte bir baldır. Gözyaşı dökerler.. güzel elbiseler içinde gelirler.. bir takım hayallerle kandırıp kerametlerle, el öpüp yalamalarla, etekleri öpmekle dehşete düşürürler. Bunun arkasındaki tek neden gönlüne ekip ağına düşürmeye çalıştığı yanıp tutuşan bid'at arzusu ve fitne çıkarma isteğidir. Allah'a yemin olsun ki körün körlere öncülük yapması, yol göstermesi mümkün değildir. Sünnet alimlerinden ilim almak ise, bal gibidir; sorma ye! Nübüvvet mirasından saf bir şekilde istifade edebilmen için ve rüşd sahibi olman konusunda Allah seni muvaffak kılsın. Aksi halde din için ağlayacak varsa ağlasın.

Sana bu söylediklerim, genişlik ve seçenek hakkın bulunduğu haller için geçerlidir. Örgün ve sistemli bir eğitim içinde bulunduğun durumda ise seçme imkanın bulunmaz. Dolayısıyla "Sopayı ateşe atıp meyveyi devşir" sözünde olduğu gibi böylelerinin desiselerine karşı uyanık olup şerrin-

den Allah'a sığınmak sûreti ile sakınmalısın. İlim talebinden geri durma. Böyle bir tutumun, savaş meydanından kaçmak olacağından korkarım. Sana düşen böyle kimselerin durumunu iyi bellemek ve şerrinden korunmaktır.

Hoş bir nükte olarak Ebû Abdirrahman el-Mukri' bir mürciîden tahdiste bulunmuştur. Ona "Bir mürciîden neden tahdiste bulunuyorsun?" denilince "Size eti kemikli olarak satıyorum." demiştir.[48]

Mukri *rahimehullah* aldanarak veya bilmeyerek tahdiste bulunmuş değildir. Çünkü açıklamada bulunarak "Mürciî idi" demiştir.

Burada senin için kaleme aldığım bu hususlar, akiden olan Ehl-i Sünnet ve'l-Cemaat akidesinin kaidelerindendir. Bunlardan bazısı Şeyhulislam Ebû İsmail Abdurrahman b. İsmail es-Sâbûnî *rahimehullah*'ın (v. 449 h), *el-'Akîdetu's-Selefiyye*'de yer almaktadır. Şöyle demiştir:

"Dinde kendisinden olmayan şeyleri ihdas

(48) el-Hatîb, *"el-Câmi" (1/224).*

eden bid'at ehline buğz ederler.. onları sevmezler ve dostluk etmezler. Söylediklerini dinlemezler.. beraberce oturmazlar. Din konusunda onlarla tartışmaya girmez, münazara etmezler. Kulağa ulaşıp kalbe yerleştiği takdirde zarar verecek olan, vesvese ve bozuk düşüncelere sebebiyet verecek olan batıl sözlerini dinlemekten kulaklarını korumayı uygun görürler. Bu hususta Allah azze ve celle şu kavlini inzal buyurmuştur:

> ***"Ayetlerimiz hakkında ileri geri konuşmaya dalanları gördüğünde, onlar başka bir söze geçinceye kadar onlardan uzak dur."*** *(En'âm, 68)*

Süleyman b. Yesâr'dan rivayete göre Sabîğ denilen bir adam, Medine'ye gelmiş ve Kur'an'ın müteşabihleri hakkında soru sormaya başlamıştı. Ömer *radıyallâhu anh*, hurma dalları hazırlayıp ona haber gönderdi. "Sen kimsin?" dedi. "Ben Abdullah Sabîğ'im" dedi. (Hz. Ömer) o hurma dallarından alıp kanayıncaya kadar adamın başına vurdu. Sonra iyileşene kadar bıraktı. Daha sonra yine aynı şekilde burdu ve iyileşene kadar yine

terketti. Tekrar aynı şekilde vurmak için çağırıldığında “Beni öldürmek istiyorsan güzel bir şekilde öldür.” dedi. Ömer *radıyallahu anh* memleketine gitmesi için onza izin verdi. Ve Yemen’de bulunan Ebû Mûsâ el-Eş’arî’ye “Hiçbir müslümanla oturup kalkmasın” diye mektup yazdı. Dârimî rivayet etmiştir.

Haricilerin görüşleri ile itham edildiği söylenmiştir.

Nevevî *rahimehullah*, *el-Ezkâr* kitabında, “Bid’at ve Masiyet Ehlinden Uzak Durmak Babı” adlı bir başlık koymuş ve Ebû Mûsâ *radıyallâhu anh*’ın Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*’in musibetle karşılaştığında bağırıp çağıran, saçını-başını yolan ve yakasını-bağrını yolan kadından beri olduğunu bildiren hadisini zikretmiştir. Rivayet muttefekun aleyhtir. İbn Ömer’den de kadercilerden beri olduğu rivayetini zikretmiştir. Bunu Muslim rivayet etmiştir.(49)

---

(49) Konuyla ilgili olarak Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullah*’ın *“Mecmû’u’l-Fetâvâ” (2/132, 5/119, 14/459-460, 36/118)*’de önemli bahislere bakınız.

Bid'atçilerin terk edilmesi ile ilgili bu tutum maslahatların gözetilip çoğaltılması, mefsedetlerin def edilip azaltılması üzerine kuruludur. Buna göre Şeyhulislam İbn Teymiyye'nin değişik yerlerde kaleme aldığı üzere[50] maslahatların gözetilmediğinden ötürü meşruiyet azalır.

İlim azalıp, cehalet yayıldığı zaman bid'atçiler çoğalıp baskın çıkarlar. Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullah* onlar hakkında şöyle der:

"Cahiliye ve cahiliye ehli çoğaldığı, nübüvveti ve nübüvvete ittibayı bilen ilim ehli içinde nübüvvetin dalalet karanlığını yok eden nurunu ızhar eden, nübüvvet hilafına olan iftira, şirk ve entrikaları ortaya çıkaracak alimler olmadığı zaman bu sınıf insanlar da çoğalır ve baskın gelirler."

İlim konusunda elin güçlenince hüccet ve beyan dili ile bid'atçiyi ve bid'atini kayret. Vesselam.

---

(50) Konuyla ilgili olarak *"Mecmû'u'l-Fetâvâ" (28/213, 216-218).*

TALEBE ARKADAŞLIĞI İLE İLGİLİ ÂDÂB

23- Kötü Arkadaştan Uzak Dur:

Nasıl kan çekerse, "kötü edep de çeker."(51) Çünkü tabiatler birbirine geçer. Karakter hırız gibidir. İnsanlar kuş sürüleri gibidir, birbirlerine benzeme tabiatine sahip kılınmışlardır. Böyle olan kimselerden sakın. Çünkü bu bir arızadır. "Yıkmak yapmaktan daha kolaydır."

Binaenaleyh, dostluk ve arkadaşlık için isteğini elde etmede sana yardımcı olacak, rabbine yakınlaştıracak, en şerefli hedef ve maksadın konusunda sana muvafakat edecek kimseleri tercih et. Arkadaş taksiminde en ince miyarlara tutun:(52)

---

(51) *"Şerhu'l-İhyâ" (1/74).*

(52) Muhammed el-Hıdr Huseyn, *"Muhâdarât İslâmiyye" (s. 125-136).*

1. Menfaat arkadaşı,

2. Zevk arkadaşı,

3. Erdem arkadaşı.

İlk ikisi; sebepleri, yani birincide menfaat, ikincide zevk kesilince onlar da kesilir. Üçüncüsünün dostluk faktörü olan dayanak noktası ise, faziletlerin her ikisinde de derinlikli olduğuna dair karşılıklı inançtır. Bu fazilet dostu, elde edilmesi güç olan "zor para"dır.

Hişam b. Abdilmelik'in (v. 125 h.) nefis sözlerinden biri şöyledir(53):

"Dünya lezzetlerinden, benimle arasında yüce bir korunma azığı bulunan kardeşten başka bir lezzet kalmamıştır."

Birinin hoş bir sözü de şöyledir(54):

"İlmin *ayn*ı olmayan uzlet, zillet; *ze'*siz zühd de illettir."

---

(53) *"Tabakâtu'n-Nessâbîn" (s. 31).*

(54) Hattâbî, *"el-'Uzle"*

TALEBENİN İLMİ HAYATINDAKİ ÂDÂBI

24- İlim Konusunda Güçlü Azim Sahibi Olmak:

İslam'ın seciyelerinden biri de şahsında olumlu ve olumsuzun merkezi, organlarının murakıbı olan azmin güçlü olması ile bezenmektir. Azmin güçlü olması Allah'ın izni ile sana, kemal derecelerine yükselebilmen için kırılmak bilmez bir hayır celb edecektir. Damarlarında izzet-i nefis kanı cereyan ettirecek, ilim ve amel meydanına seni sevk edecektir. Ve insanlar seni ancak ve ancak faziletlerin kapısında dururken; sadece önemli işlere el açarken görürler. Güçlü azim sahibi olmak basit emelleri ve değersiz amelleri senden uzak eder. Zillet, basitlik, dalkavukluk, yağcılık gibi sende kök salmış olan ağaçları sö-

küp atar. Azim sahibi olan kimse soğuk kanlıdır, karşılaştığı olaylar kalbine korku salamaz. Azimli olmayan kimse ise korkak ve tedirgindir, ağzı kapalıdır. Yanılıp da azimli olmakla kibiri birbirine karıştırma. Bu ikisi **"dönüşlü (yağmur yağdıran) gök"** ile **"yarılan yeryüzü"** arasındaki fark gibi birbirinden farklıdır.

Güçlü azim sahibi olmak peygamberlerin varislerinin süsüdür. Kibir ise zavallı diktatörlerin illetine maruz kalmışların hastalığıdır.

Öyleyse ey ilim talebesi! Üstün azme sahip ol! Azme sırt dönme. Şeriat, azmi fırsat bilesin, bu hususta uyanık olasın diye hayatınla içiçe olan fıkhî konularda azme imada bulunmuştur. Mesela suyun bulunmadığı durumda mükellefin teyemmüm etmesinin mübah kılınması, azme gölge düşürecek bir minnet söz konusu olur diye abdest almak için hibe edilen su bedelini kabul etmenin mecbur kılınmaması gibi. Diğer hususları da buna kıyas edin.(55) Allah en iyi bilendir.

---

(55) Muhammed el-Hıdır Huseyn, *"es-Se'âdetu'l-'Uzmâ" (s. 76-78).*

25- İlim Talebi İştiyakı:

İmam Ali b. Ebî Tâlib *radıyallâhu anh*'e nisbet edilen "Herkesin değeri, iyi yaptığı şey kadardır" şeklindeki sözü öğrendiğine ve "ilim talebine bundan daha teşvikkar bir söz yoktur" denildiğine göre "öncekiler sonrakilere birşey bırakmamış" diyenlerin yanılgısından sakın. Bunun doğrusu "Öncekiler sonrakilere nice şeyler bırakmıştır" olmalıdır. Dolayısıyla sen Peygamber sallallâhu aleyhi ve sellem'in mirasından bol bol edinmeye bak. İlim talebi, tahsili ve tedkiki yolunda emek sarfet. İlimde ne kadar derecelere ulaşırsan ulaş "öncekiler sonrakilere nice şeyler bırakmış" sözünü hatırla.

Ahmed b. Abdilcelil'in, el-Hatîb el-Bağdâdî'ye ait *Târîhu Bağdâd*'daki hal tercemesinde kendisine ait bir kaside zikredilmektedir:

Şerefli kimse denk olamaz alçağa,
Zeki de hiç benzemez ahmağa.

Kişinin yaptığı güzellikçedir değeri,
Böyle hüküm buyurdu İmam Ali.

26- İlim Talebi İçin Yolculuk Yapmak:

"Yönü olmayanın yolculuğu olmaz."[56] Hoca aramak için ilim talebi uğruna yolculuğa çıkmayan, hocalardan ilim almak için seyahat etmeyen kimse, kendisine yolculuk edilme ehliyetinden uzaklaşır. Çünkü ilim talebinde, taliminde ve telkininde vakit geçirmiş olan bu alimlerin, vakıf olunması güç veya benzerlerine kitaplar içinde rastlanabilecek eserleri, ezberleri, ilmi nükteleri ve tecrübeleri bulunmaktadır.

"Hirak[57] (ledün) ilmini varak (kitaplardaki) ilminden üstün gören" aylak sofilerin mesleki üzere gidip bu seyahatlerden geri durmaktan sakın.

Onlardan birine "Abdurrazzak'tan ilim dinlemek için yolculuk etmez misin?" denildiğinde "Hallak'tan dinleyen Abdurrazzak'tan dinleyip ne yapsın?" demiştir.

Bir başkası da şöyle demiştir:

---

(56) *"Tezkiratu's-Sâmi ve'l-Mutekellim"*

(57) Hirak, hırkalar demektir. Tasavvuf ehlinde meşhur olan hırkaya işaret eder. *(çev.)*

Onlar bana varak ilmi ile hitap ettiklerinde
Ben onlara ledün ilmini gösteririm.

Böylelerinden sakın. Çünkü onlar ne İslam'a destek olabilirler... ne de küfrün belini kırabilirler.. Bilakis içlerinde İslam'a yük ve bela olanları vardır.

27- İlmi Yazmak (kitabet) Sûretiyle Muhafaza Etmek:(58)

İlmi "yazı yoluyla koruyarak" muhafaza etmek hususunda gayretli ol. Çünkü ilmin yazılarak kayıt altına alınması zayi olmasına karşı bir emniyettir. İhtiyaç halinde de araştırma için harcanan çabayı da azaltır. Özellikle de yerlerinde zikredilmeyen ilmî meseleler konusunda... İlmi yazı ile muhafaza etmenin en büyük faydalarından biri de yaş ilerleyip güç azalınca inceleme ve araştırma sıkıntısına girmeden hakkında yazı yazacağın bir malzeme olur elinde. Bu nedenle, yerlerinde zikredilmemiş olan faydaları, eşsiz sözleri ve araştırmaları kay-

(58) el-Hatîb el-Bağdâdî, *"el-Câmi" (2/16, 183-185).*

detmek için bir not defteri veya küçük bir defter edin. Aldığın notları kaydetmek için kitabın kabını da kullansan olur. Daha sonra konularına göre düzenleyip toparladığın bir başka yere temize geçersin. O konunun başını, kitabın adını, cilt ve sayfa numarasını yazarsın. Daha sonra bu kaydının üzerine “nakledilmiştir/iktibas” ifadesini yaz ki nakledilmemiş olanlarla ileride karışmasın. Ayrıca kitabın neresine kadar okuduysan “şu sayfaya ulaşıldı” diye yaz ki okumadığın yerle karışmasın.

Bu konu ile alakalı alimlerin birçok eseri bulunmaktadır. Bazıları şunlardır: *Bedâi'u'l-Fevâid*, İbnu'l-Kayyım; *Habâya'z-Zevâyâ*, Zerkeşî; *el-İğfâl*; *Bakâya'l-Habâyâ* vb.

Binaenaleyh ilmi, özelikle de yerlerinde zikredilmemiş eşsiz faydaları, olması gereken yerde ele alınmamış gizli köşeleri, elden kaçırmaktan korktuğun görüp duyduğun dağınık inci tanelerini yazarak kayıt altına almalısın. Hafıza zayıflar; insana unutkanlık arız olur. eş-Şa'bî şöyle demiştir: “Herhangi bir şey duyduğun zaman duvara da olsa onu yaz.” Hayseme rivayet etmiştir. Allah'ın

dilediği kadar bir şeyler toplandığı zaman onları bir not defterinde veya bir başka defterde konularına göre tertip et. Geniş çaplı indekslerin dahi idrakten aciz kalacakları en dar zamanlarda senin ilk yardımcın olacaktır.

28- İlmi Riayet Sûretiyle Muhafaza Etmek:

İlmi amel ve ittiba ile “riayet” ederek korumak konusunda gayret göster. el-Hatîb el-Bağdâdî *rahimehullah* şöyle demiştir[59]:

“Hadis talebesinin ilim talebindeki niyetinde halis olması, maksadının da Allah subhânehû’nun vech-i kerimi olması gerekir.

Bu ilmi bir takım menfaatleri elde etmek için vesile edinmekten, karşılık alma yolu haline getirmekten sakınsın. İlmi karşılığında böyle arzular peşinde olanlar için tehdit varid olmuştur.

İlmi ile övünmekten böbürlenmekten, hadis talebindeki riyasete nail olmak, teba kazanmak,

(59) el-Hatîb el-Bağdâdî, *“el-Câmi” (1/81, 83, 85, 87, 142).*

meclisler oluşturmak maksatlarına sahip olmaktan ittika etsin. Zira ilim adamları en çok bu taraftan afetlere maruz kalırlar.

Hadis ezberini rivayet ezberi değil, rivayet ezberi olarak yapsın. Çünkü ilimleri rivayet edenler çoktur ama riayet edenler azdır. Nice hazır olanlar vardır ki yok gibidir. Nice alimler de vardır cahil gibidir. Nice hadis ezbercileri vardır ki onlarda o hadisten hiçbir şey yoktur. O hadisin hükmünü bir kenara attığı takdirde bilgi ve marifetini bir kenara terk etmiş mesabesindedir.

Hadis talebesinin Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in izlerine mümkün olduğunca uymak ve sünnetleri kendi nefsinde uygulamak sûretiyle avamın takip ettiği yollardan ayrışması gerekir. Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

> ***"Yemin olsun ki Allah'ın rasûlünde sizin için güzel bir örnek vardır."*** *(Ahzâb, 21)*

29- Ezberleri Tekrarlamak:

Zaman zaman bilgini gözden geçir. Gözden geçirmemek, tekrar etmemek, ne olursa olsun ilmin elden gitmesine açılan bir kapıdır.

İbn Ömer *radıyallâhu anhumâ'*dan rivayete göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Kur'an sahibi (hafızı) bağlı deve sahibine benzer. Kontrol ederse elinde tutar, bırakırsa kaçar gider."* (Buhârî, Muslim ve *Muvatta*'da Mâlik rivayet etmiştir.)

Hafız İbn Abdilberr *rahimehullah* şöyle demiştir:[(60)]

"Bu hadiste ilmini gözden geçirmeyen kimsenin kim olursa olsun ilminin elden gideceğine dair delil bulunmaktadır. Çünkü o kimselerin ilmi o zamanlar Kur'an'dan başka bir şey değildi. Zikri kolaylaştırılmış olan Kur'an bile tekrar edilmediği takdirde elden kaçıyorsa diğer ilimlerin durumu hakkında ne düşünürsün? İlimlerin en hayırlısı aslı ezberlenip fer'i müzakere edilen ve Allah'a sevk

---

(60) *"et-Temhîd" (14/133-134).*

edip O'nun razı olduklarına kılavuzluk edendir."

Bir alim de şöyle demiştir: "İlim ile desteklenmeyen her izzetin sonu zillettir."

30- Fer'i Meselelerin Asıllara Göre Tahric Edilmesi Yoluyla Fıkıh Sahibi Olmaya Çalışmak:

Fıkhın ardında fıkıh sahibi olma çabası vardır. Bunu yapan da hükümleri şerî kaynaklarıyla ilişkilendiren kimsedir. İbn Mes'ûd *radıyallâhu anh* hadisinde Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur[(61)]:

"Allah, benim sözümü işitip de onu muhafaza eden, işittiği gibi kavrayıp idrak eden kimsenin yüzünü ağartsın. Nice fıkıh taşıyan vardır ki fakih değildir ve kendinden daha fakih olana fıkıh taşıyan nice kişi vardır."

İbn Hayr *rahimehullah* bu hadisin fıkhına ilişkin olarak şunları ifade etmiştir:

(61) İbn Hayr, *"Fihrist" (s. 9).*

“Bu hadiste fıkhın, anlama çabası yoluyla kelamın manaları içinde istinbatta ve istidrakta bulunmak olduğunun beyanı yer almaktadır. Bunun zımnında da hadisin manaları üzerinde fıkıh sahibi olma ve araştırma yapma çabasının, gizli sırlarının çıkarılmasının vacip olduğu beyan edilmektedir.”

Şeyhaynın yani Şeyhulislam İbn Teymiyye ve talebesi İbn Kayyım el-Cevziyye’nin (Allah ikisine de rahmet etsin) bu konuda yüce bir payları vardır. Bu iki imamın eserlerini inceleyenler fıkıh öğreniminde dosdoğru bir yola girmiş olurlar. İbn Teymiyye rahimehullah’ın fıkıh öğrenimi ile ilgili bir meclis hakkındaki şu sözü güzel sözlerinden biridir:

“Bunların ardından.. Dinde fıkıh sahibi olma, tasvir ve takrirde bulunarak, asla irca edip tafil ederek şerî ahkamın idrak yollarını inceleme meclisinde idik. Söz ...ya geldi. Derim ki : -güç ve kuvvet yalnız Allah iledir- bu husus bir asıl iki de fasıl üzerine kuruludur...”

Allah seni doğruya irşad etsin! Şunu bilesin ki tefakkuhun önünde tefekkür vardır[62]. Allah subhânehû ve teâlâ Kitab-ı Kerimi'nde birden fazla ayette kullarını aklî kuvvetlerini ardına kadar açmak için göklerin ve yerin melekûtu üzerinde derin tefekkürlere dalmaya, kendisi ve çevresi üzerinde derinlikli incelemelerde bulunmaya davet etmiştir ki böylelikle iman takviyesine, derinlikli ahkama ve ilmî desteğe ulaşabilsin.

> ***"İşte Allah size ayetlerini böyle açıklar ki belki akledersiniz.", "De ki: Hiç görenle görmeyen bir olur mu? Tefekkür etmiyor musunuz?"*** *(En'âm, 50)*

Buna göre *tefakkuh*, *tefekkür*den daha ileri boyuttadır. Çünkü tefakkuh, tefekkürün mahsulü ve meyvesidir. Yoksa ***"Şu topluma ne oluyor ki neredeyse hiçbir sözü fıkhetmiyorlar!"*** *(Nisâ, 78)* Fakat bu tefakkuh burhan ile sınırlı, arzu ve hevadan uzaktır.

---

(62) İbnu'l-Kayyım, *"Miftâhu Dâru's-Se'âde" (s. 196-324); "Medâricu's-Sâlikîn" (1/146);* İmâduddîn Halil, *"et-Tefsîru'l-İslâmî li't-Târîh" (s. 210-215).*

"Şayet sen, sana gelen ilimden sonra onların hevalarına uyarsan, Allah'tam senin ne bir dost ne de bir destekçi vardır." *(Bakara,120)*

Öyleyse ey ilim talebesi! İnceleme, tefekkür, fıkıh ve tefakkuh süsü ile bezen. Ümit olunur ki böylelikle sen, fıkıhçıların tabiri ile fakih merhalesinden *"nefis fakihi"* merhalesine -ki bu ahkamı şerî kaynaklarına bağlayan kişidir- veya muhaddislerin tabiri[63] ile *"beden fakihi"* merhalesine erişirsin. Meydana gelen şeylerle ilgili en önemli inceleme, ferî hususların asıllara tahric edilmesi, kural ve kaidelere tam itina gösterilmesidir. Herhangi bir ferî meseleye ilişkin incelemede bulunmak için o hususu araştırması, maslahatlar, zarar ve meşakkatin def edilmesi, kolaylık sağlanması, hile kapısının kapatılıp önüne geçilmesi, sedd-i zerâi gibi şeriatın kurallar ve usullerinden genel bir kalıba dökmesi bir arada olmalıdır. Böylece daima doğru yola

(63) Muhaddislerin *"beden fakihi"* tabiri ile alakalı olarak bkz. *"Me'âlimu'l-Îmân" (2/316, 336, 340); İbn Hibbân, "es-Sikât" (9/242).*

yönelirsin. Bu yol sıkıntılı anlarda sana ilk yardım gibi yetişecektir.

Önceki satırlarda da belirttiğim gibi şeriatın nasları üzerinde tefakkuh sahibi olmalısın. Teşrî etrafını çevreleyen hususlar üzerinde iyice düşünmelisin. Makasid-i şeriayı irdelemelisin. Anlayışında böyle şeyler yoksa, kulağını bu tür şeyler doldurmamışsa vaktin zayi olmuş demektir. Bu durumda bilgisizlik ismi sana tam oturacaktır.

Özellikle bizzat bu özellik sana, ilim tahsili ve tahriç gücüne ilişkin ince bir ayırım gücü, doğru bir ölçü vermektedir. Dolayısıyla fakih o kimsedir ki, hakkında nass bulunmayan herhangi bir konu olay kendisine ârız olduğunda, o olay için hüküm çıkarabilen kimsedir. Belagatçı, o olayın kısımlarını ve şu'belerini sana anlatmaz. Belagatçı, belagat basireti ile Allah'ın kitabını inceler ve mesela örtülü olan Kuran ilimlerinden belagat vecihlerini çıkarır. Yazı yazdığında veya hitap ettiğinde belagat sanatlarından diziler oluşturur. Bütün ilimler de böyledir.

31- İlim Tahsil ve Talebinde Allah'a Sığınmak:

Herhangi bir ilim dalı kendisini sana açmadığı takdirde endişeye kapılmayasın. Çünkü bazı ünlü ilim adamları dahi kimi ilim dallarının üstesinden gelememiştir. İlim adamlarından bazısı bu hususu hal tercemelerinde açıkça belirtmişlerdir. Meselâ:

el-Esmaî, aruz ilminde; Muhaddis er-Ruhâvî, hat ilminde; İbn Salâh, mantıkta; nahivci Ebû Muslim, sarf ilminde; Suyûtî, hesap ilminde; Ebû Ubeyde, Muhammed b. Abdilbâkî el-Ensârî, Ebu'l-Hasen el-Katiî, Ebû Zekeriya Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ, Ebû Hâmid el-Ğazâlî.. bu son beş ilim adamı da nahiv ilminde zorlanmıştır.

Öyleyse ey ilim talebesi! Rağbetini kat kat artır. Dua ve iltica içinde Allah'a yönel, O'nun huzurunda boynu bükün ol. Şeyhulislam İbn Teymiyye rahimehullâh Kitabullah'tan herhangi bir ayetin tefsirinde zorlandığı zaman sık sık *"Allah'ım! Ey Adem'in ve İbrahim'in öğreticisi! Bana da öğret!*

Ey Süleyman'a anlayış bahşeden! Bana da anlayış ver!" derdi ve o konuda zihin açıklığı görürdü.[64]

32- İlmî Emanet:

İlim talebesinin; ilim talebi tahsilinde, ilme sahip olmak konusunda, o ilim gereğince amel etmede, ilmi tebliğ etmede ve ilmin edasında ilmî emanet süsü ile bezenmesi gerekir.

"Ümmetin felahı[65] amellerinin salahındadır. Amellerinin salahı ilimlerinin sıhhatine bağlıdır. İlimlerinin sıhhati de ilim adamlarının rivayet ettikleri veya vasfettikleri konularda emin/güvenilir olmalarına bağlıdır. Kim emanete sahip olmadan ilim konusunda söz söylerse ilmi zedelemiş, ümmetin felah yolu üzerine taş koymuş olur.

İlim müntesibi olan taifeler içinde, en yüce faziletlerle bezenmek veya bildikleri hikmet ile insanlara faydalı olmak amacıyla ilim tahsilinde bulunmayan kimseler muhakkak bulunmaktadır.

---

(64) İbn Teymiyye, *"el-Fetâvâ" (4/38).*

(65) *"Rasâilu'l-Islâh" (1/13).*

Böylesi kimselerin nefislerinde güvenirlik vasfının yerleşmediğini görürsün. Duymadıkları şeyleri rivayet etmekten veya bilmedikleri şeyleri vasfetmekten sıkıntı duymazlar. Önde gelen ilim adamlarını rical tenkidine, söz israfında bulunanla sözü bilgi sahibi olduğu kadar bir kalıba dökmeye çalışan kimseler arasında ayırım yapmaya sevk eden etken de işte budur. Bu vesile ile ilim talebeleri okudukları şeylerin kıymeti hakkında basiret sahibi olmakta ve bunların doğru veya yalan olmaları, birinin ötekine tercih edilmesi ya da eşit konumda bulunmaları hakkındaki kesinlikten habersiz kalmamaktadırlar."

33- Dürüstlük:(66)

Dilin dürüstlüğü; vakarın, şerefin, iç temizliğinin, yüksek azmin, üstün ahlakın ana kapısıdır.. insanlara duyulan sevginin, toplumsal mutluluğun, dinin korunmasının elçisidir. Bu nedenle de farz-ı ayndır. Bu hususta kusur eden kimse umdu-

(66) İbn Teymiyye, *"el-Fetâvâ" (20/74-85).*

ğuna nail olamaz. Hem kendisine hem de ilmine eza dokunur.

Evzaî *rahimehullâh* "İlim öğrenmeden önce dürüstlüğü öğren." demiştir. Vekî *rahimehullâh* da "Bu öyle bir sanattır ki ancak dürüst kimse bunda yükselebilir." (Her ikisini de el-Hatîb, *el-Câmi*'de rivayet etmiştir.)(67)

Allah sana merhamet etsin! Öyleyse ilim öğrenmeden önce dürüstlüğü öğren. Dürüstlük, sözü gerçeğe ve inanca uygun olarak söylemektir. Dürüstlüğün yolu tektir. Zıttı olan yalancılığın ise türlü çeşitleri, yolları, renkleri ve tonları vardır ki bunların şu üç kısımda toplanması mümkündür:(68)

1. Kaypak yalancılık: Gerçeğe ve inanca aykırı olan yalancılık. Mesela fasık veya bid'atçi olduğunu bildiği kimseyi istikamet üzere olmakla nitelemek gibi.

2. Münafık yalancılık: Gerçeğe uygun fakat

(67) *"el-Câmi" (1/304; 2/7).*
(68) *"Rasâilu'l-Islâh" (1/95-105).*

inanca aykırı olan yalancılık. Mesela sünnet ve hidayet ehli olan kimseler gibi konuşan münafık.

3. Aptal yalancılık: İnanca uygun fakat gerçeğe aykırı olan yalancılık. Bid'atçi bir sofinin salah ehli olduğuna inanarak veli olarak nitelemek gibi.

Dürüstlük yolundan ayrılma. Sevgi, kin gibi iç dünyanda duyduğun hisleri ya da mesela göz, kulak, burun, dil ve deri gibi beş duyu ile duyduğun dış dünyaya ait hisleri dürüst olarak ifade eden sözler olmaması halinde ağzını bile açma, konuşma.

Dürüst kimse, kin duyduğu halde "seviyorum" demez. Duymadığı bir şeyi de duyduğunu söylemez. Zanlar tarafından kuşatma altına alınıp da doğru sözlü olmak azimetinin hıyanetine uğramaktan ve yalancılar listesine kaydedilmekten sakınmalısın.

Bunu garantileyecek olan yol şudur: Doğru olmayan bir söz konusunda nefsin seninle çekişme içine girdiği takdirde dürüstlüğün mertebe ve şerefini, yalanın rezillik ve derekesini hatırlatmak

sûretiyle nefsi bastırmak ve yalancının çok geçmeden ortaya çıkacağını bildirmektir. Allah'tan yardım dile ve sakın acziyet gösterme.

Şeriatın belirlediği konular haricinde nefsin önünde imalı konuşma yoluna kapı açma.

Ey ilim talebesi! Dürüstlükten sıyrılıp da imalı konuşmalara ve oradan da yalana yönelmekten sakınmalısın. Bu hususun varacağı en kötü nokta akranlarla rekabet etmek ve şöhretin her yana yayılma arzusu hastalığı sebebiyle ortaya çıkan "ilim yalancılığı"dır.

Bulunduğu mertebeden daha üstün bir şöhret gözleyen kimse şunu bilmelidir ki etkili bir basirete ve tenkit edici kalemlere sahip kimseler kendisini devamlı gözlemlemekte ve şöhreti esere göre tartmaktadırlar. Öyleyse şu üç manadan uzak durmalısın:

1. Kalplerde güvensizlik olması,

2. İlminin gitmesiyle kabul görmemek,

3. Dürüst olsan da tasdiklenmemek.

Kısacası süslü sözler söylemeyi meslek haline getiren kimse, sihirbaz kardeşidir. Sihirbaz ne yapsa da iflah olmaz.(69)

34- İlim Talebesinin Kalkanı:

Alimin kalkanı “bilmiyorum” demektir. Bunu söylemekten kaçınmak ve “denilmektedir ki…” gibi sözler ise bu kalkanı deler. Buna göre ilmin yarısı “lâ edrî = bilmiyorum” ise, cehaletin yarısı da “denilmektedir ki, sanıyorum ki” gibi sözlerdir.(70)

35- Sermayen olan “Ömür Saatlerini” Muhafaza Etmek:

İlim talebi için vakit gereklidir, vakit.. Öyleyse işsiz ve aylak kalmak yerine çalışma sevdalısı ol! Oyun ve eğlence değil çalışıp çaba sarf etmeye yönel! Ciddiyetle, çalışarak, ilim talep ve tahsilini elden bırakmayarak, hocaların dizinin dibinden ayrılmayarak, okumak, okutmak, mutalaada

---

(69) *A.g.e.*

(70) *“et-Teâlum” (s. 36).*

bulunmak, ezberlemek ve araştırma yapmak sûretiyle ilimle meşgul olarak vakit muhafaza edilir. Özellikle de ömrün ilk dönemi, sağlık ve afiyet madeni olan gençlik dönemlerini, o yüce ilim mertebelerine ulaşmak için fırsat bilmelisin. Çünkü bu dönemler "kalbin ve fikrin dağınık olmadığı" dönemlerdir. Meşgaleler, hayatın, önderliğin sorumluluklarını engelleyen etkenler azdır, sırta vurulan hayat yükü, evladu ıyal yükü henüz hafiftir:

Nefsini işleri geleceğe ertelemeye alıştırmaktan kaçın. Nefsine "şu işi bir bitireyim de ondan sonra…", "emekli olayım da sonra şöyle yaparım" gibi sözler söyleme. Ebu't-Tahhân el-Kaynî'nin şu sözleri senin hakkında da doğrulanmadan önce elini çabuk tut:

Zamanın müşfik kadınları,
Bana şefkat gösterdi, ta ki,

Küçük ve kısa adımlarla avıma,
Usulca sokulmaktayım sanki.

Bağlı olmadığım halde bir şeyle,
Dıştan gören bağlı sanır beni.

Üsâme b. Munkız da şöyle demiştir:

Seksen yaşla birlikte,
Zayıflık ifsat etti bedenimi.

Takatsiz düştü bacaklarım,
Dengesizleşti ellerim,

Yazımda ahenk kalmadı,
Titrek elle yazılan yazı gibi.

Aslan yelesinde mızrak taşırken,
Kalem taşımaktan acizliğine şaşarım.

Uzun ömür temenni edene de ki,
İşte bunlar uzun ömrün sonuçları.

Elini çabuk tutarsan eğer bu senin *"ilim için üstün azme"* sahip olduğuna şahittir.

36- Nefsi Dinlendirmek:

Ders kitaplarından ilim alırken zamanının çok az bir kısmında nefsinin dinlenmesi için genel kültüre ayır. Kalpler zaman zaman dinlendirilir. Müminlerin Emiri Ali b. Ebî Tâlib *radıyallâhu anh*

kendisinden gelen bir rivayette şöyle demiştir: “Bu kalpleri dinlendirin ve hikmet nükteleri arayın. Çünkü bedenler gibi kalpler de usanır.”[71]

Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullâh* mutlak vakitlerde nafile ibâdetin yasaklanmasının hikmeti konusunda şöyle demiştir[72]:

“Bazı zamanlarda nafile ibâdetin nehyedilmesinde zaman zaman nefsin -uyku vb. ile dinlendirilmesi gibi- bir takım maslahatlar söz konusudur. Bu sebeple Muaz şöyle demiştir: “Kıldığım namazdan sevap umduğum gibi uykumdan da sevap umarım.”

Bu nedenle talebeler için haftalık tatiller uzun zamandan beri yaygın olan bir uygulamadır. Haftalık tatil genellikle perşembe ikindi vakti ve Cuma günü; bazılarına göre pazartesi ve Salı günü, Ramazan ve kurban bayramlarında üç gün olarak tatbik edilirdi.

İlim öğretme âdâbına ve ulemanın hal terce-

---

(71) *Câmi’u Beyâni’l-İmi ve Fadlih*

(72) *“Mecmû’u’l-Fetâvâ” (23/187).*

melerine dair eserlerde bu konuya ilişkin bilgiler bulabilmekteyiz. Meselâ: *Âdâbu'l-Muallimîn*, es-Sahnûn, s.104; *er-Risâletu'l-Mufassile*, el-Kâbisî, s.135-137; *eş-Şekâiku'n-Numâniyye*, s.20; ve ondan iktibas eden *Ebcedu'l-Ulûm*, 1/195-196; Tahir b. Âşûr'a ait El*eyse's-Subhu bi Karîb* adlı eser; *Fetâvâ Reşid Rıza*, 1212; *Mucemu'l-Buldân*, 3/102; *Fetâvâ*, Şeyhulislam İbn Teymiyye, 25/318-320, 329.

37- Tashih Amaçlı Okuma:

Yanlış okuyup yazmak, yazılmak ve yanlış anlamaktan emin olmak amacıyla itkan sahibi bir hoca gözetiminde bulunmak gerekir.

İlim adamlarının -özellikle de hafızların- hal tercemelerini okuduğun zaman, itkan sahibi bir hoca gözetiminde tashih okuma meclislerinde veya günlerinde geniş kapsamlı eserleri gözden geçirenlerin sayısının hiç de azımsanmayacak kadar çok olduğunu görebilirsin.

Hafız İbn Hacer *rahimehullâh* *Sahîh-i Buhârî*'yi

her biri on saatlik on mecliste; *Sahîh-i Muslim*'i gündüzün erken saatlerinden öğlene kadar yaklaşık iki günde dört mecliste okumuş, hicri 813 yılında arefeye denk gelen bir Cuma gününde bitirmiştir. *Nesâî-i Kebîr*'i on mecliste okumuş ve hicri 814 yılında aşure gününde bitirmiştir. *Sunen-i İbn Mâce*'yi dört mecliste, Taberânî'nin *Mu'cem-i Sağîr*'ini tek bir mecliste öğle ile ikindi arasında okumuştur.

Hocası el-Feyruzâbâdî, Dimaşk'ta, üç gün içinde *Sahîh-i Muslim*'i hocası İbn Cehbel'den harekelemek amacıyla okumuştur. el-Hatîb el-Bağdâdî, el-Mu'temen es-Sâcî, İbnu'l-Ebâr ve daha başkaları hakkında da bu konuda ilginç bilgiler bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak bkz. *es-Siyer,* ez-Zehebî, 18/277, 279, 19/310, 21/253; *Tabakâtu'ş-Şâfiiyye*, es-Subkî, 4/30; *el-Cevâhir ve'd-Durar*, es-Sehâvî, 1/103-105; *Fethu'l-Muğîs*, 2/46; *Şezerâtu'z-Zeheb*, 8/121, 206; *Hulâsatu'l-Eser*, 1/72-73; *Fihrisu'l-Fehâris*, el-Kettânî; *Tâcu'l-'Arûs*, 1/45-46.

Sen de bu konudaki nasibini unutma!

38- Kapsamlı Eserleri Gözden Geçirmek:

Kapsamlı eserleri incelemek, bilgiyi çeşitlendirmek, idrak yollarını genişletmek, içeriğindeki gizli fayda ve eşsiz bilgileri çıkarmak, konu ve meselelerin nerelerde bulunduğuna ilişkin tecrübe edinmek, musanniflerin teliflerinde izledikleri yöntem ve kullandıkları ıstılahlar hakkında bilgi sahibi olmak için yapılacak önemli işlerden biridir.

Eskiler okudukları kitapta durdukları yere "ulaşıldı" yazarlardı ki uzun zaman geçtikten sonra tekrar aynı yere döndüklerinde gözden kaçırdıkları bir şey olmasın.

39- Güzel soru sormak:

Karşılıklı konuşmada güzel soru sormak ardından cevabı dinlemek ve doğru anlamak âdâbını elden bırakmamalısın. Cevabı aldığın zaman "Fakat falah hoca bana şöyle söyledi", "böyle dedi" gibi sözlerden kaçınmalısın. Çünkü bu sözler edepteki zaafiyetin göstergesidir. İlim ehlini birbirine çarpıştırmaktır. Bundan kaçın.

Eğer ille de bunu yapacaksan sorduğun soruda net ol ve “Şöyle bir fetva hakkındaki görüşünüz nedir?” diye sor. Kimseyi zehirleme.

İbnu’l-Kayyım *rahimehullah* şöyle demiştir[(73)]:

“Denilmiştir ki: Bir alimin meclisine katılmışsan, inatlaşmak için değil fıkıh edinmek için soru sor.”

Yine şunları söylemiştir:

“İlmin altı mertebesi vardır:

1- Güzel soru sormak,

2- Güzel bir şekilde sessizce dinlemek,

3- Güzelce anlamak,

4- Ezberlemek,

5- Öğretmek,

6- İlmin semeresi demek olan, ilimle amel edip hududuna riayet etmek.”.

İbnu’l-Kayyım daha sonra önemli bir bahis ile bu mertebeleri açıklamaya koyulmuştur.

---

(73) *“Miftâhu Dâri’s-Seâde” (s.184).*

40- Cedelleşmeden Münazarada Bulunmak:(74)

Cedelleşmekten sakınmalısın. Çünkü cedelleşmek bir azaptır. Hak için münazara etmek ise nimettir. Zira gerçek münazarada hakkın batıla, tercih edilenin edilmeyene üstün gelmesi söz konusudur. Münazara nasihatleşme, hilm ve ilmin yayılması üzerine kurulu iken münazara ve ve diyaloglarda cedelleşme ise, tartışma, riya, gürültü kalabalığı, büyüklenme, üstün çıkma çabası, böbürlenme, kin ve düşmanlık, sefihler seviyesine inmektir. Hem cedelleşmekten hem de cedelleşenlerden sakın ki günahlardan da, mahremiyetlerin ayaklar altına alınmasından da salim kalasın. Bunlardan yüz çevir ki günah ve masiyetten salim kalıp bunları zelil edesin.

41- İlim Müzakeresi:

Karşılıklı soru-cevap ve müzakere ederek basiret sahibi kimselerden istifade et. Müzake-

(74) Bkz. *Şeyhulislam İbn Teymiyye, "el-*Fetâvâ*" (24/172-174)*

re, insaf ve karşılıklı davranışı elden bırakmadan, haksızlık ve kötülük etmekten, ölçüsüzlükten uzak durarak mutalaayı daha da yükseltecek, zihni keskinleştirecek, hafızayı güçlendirecek yerlerde yapılır. Dikkatli ol. Çünkü müzakere, dürüst ve doğru sözlü olmayanın ayıbını ortaya çıkarır. Müzakere; ilimi kısır, zihni donuk biri ile birlikte bulunduğunda bir hastalık ve soğukluk sebebidir. İlmî meseleleri evirip çevirerek kendi kendine müzakerede bulunmak ise, elden bırakman caiz olmayan bir husustur.

42- İlim Talebesi, Kitap, Sünnet ve Bunların İlimeri Arasında Yaşar:

Kuş için iki kanat ne ise, ilim talebesi için de Kur'an ve sünnet o mesabededir. Kanadının kırık olmasından kaçınmalısın.

43- Her İlim Dalının Aletini İkmal Etmek:

Deve iğnenin deliğinden geçene dek her ilim dalının aletlerini ikmal etmeden her dalda söz sa-

hibi olan oturaklı bir ilim talebesi olamazsın. Fıkıh alanında fıkıh ve fıkıh usulü arasında, hadis alanında rivayet ve dirayet ilimleri arasında ve diğer ilim dallarında da benzer şekilde gerekli aletleri ikmal etmelisin. Aksi halde hiç uğraşma.

Allah teâlâ şöyle buyurmuştur:

"Kendilerine kitabı verdiklerimiz onu hakkıyla tilavet ederler." *(Bakara, 121)*

Bu ayetten ilim talebesinin, iyice oturaklı hale getirmeden hiçbir ilmi terketmeyeceği istifade edilmektedir.(75)

(75) *"Şerhu'l-İhyâ" (1/334).*

AMEL SÜSÜ İLE BEZENMEK

44- Faydalı İlmin Alametlerinden:

Kendi kendine faydalı ilmin alametlerini sor. Bu alametler şunlardır:

1- O ilim ile amel etmek,

2- Tezkiye edilmeyi, övülmeyi ve insanlara karşı kibirlenmeyi hoş görmemek,

3- İlmin arttıkça tevazunun da artması,

4- Baş olma sevdası, şöhret arzusu ve dünya sevgisinden kaçmak,

5- İlim iddiasını bir kenara bırakmak,

6- Kendi nefsine karşı su-i zanda bulunup yanlışa düşmemek için başkasına karşı hüsn-ü zan beslemek.

Abdullah b. el-Mubârek selefin ahlâkı zikredildiğinde şu dizeyi söylerdi:

Onların zikrini bizimkine kıyas etme,

Yürüyen sağlıklı kötürüm hastaya benzemez.

45- İlmin Zekatı:

Hakkı haykırarak, marufu emrederek, münkeri nehyederek, maslahat ve mefsedetler arasında denge kurarak, ilmi yayarak, faydalılık isteği ile, makamdan fedakarlık ederek, hakkın ve marufun elem verici olayları içinde müslümanlara karşı hüsnü şefaatta bulunarak ilmin zekatını öde.

Ebû hurayra *radıyallâhu anh*'ten rivayete göre Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"İnsan öldüğü zaman üç şey: sadaka-i cariye veya faydalanılan ilim ya da kendisi için dua edecek sâlih bir evlat hariç ameli kesilir."* Muslim ve diğerleri rivayet etmiştir.

Bazı ilim ehli şöyle demiştir:[76] "Bu üçü ancak ilmini sarf eden alimde bir araya toplanır. Alimin ilmini sarf etmesi istifade olunan bir sadakadır. Bu ilim sadakasını alan da alimin elinde eğitim gören bir evladıdır."

Bu bezeme hakkında hırslı ol. Çünkü bu ilim semerenin ve ilim şerefinin başıdır. Çok çok infak etmekle artar, tamah etmekle de azalır. Afeti ise ketm edilmesidir.

Zamanın bozulduğu, fasıkların baskın olduğu, nasihatin fayda etmediği iddiaları görevi ve tebliği yerine getirmekten seni alıkoymasın. Böyle yaparsan şayet, bu, fasıkların, erdeme karşı çıkıp rezillik sancağını yüceltmek için yaptıkları hileli alışverişlere benzer.

46- Alimlerin Onuru:

"Alimlerin onuru" ile bezenmek ilmin korunması, tazim edilmesi, ilmin izzet ve şerefinin ko-

(76) *"Tezkiratu's-Sâmi ve'l-Mutekellim"*

runması demektir. Bu hususta ne kadar sarfedersen kazancın ve amelin o kadar olur. Heder ettiğin kadar da elden kaçırırsın. Güç ve kuvvet Aziz ve Hakim olan Allah iledir. Binaenaleyh:

Büyüklerin seni mendil gibi kullanmasından veya sefihlerin de sırtına binmesinden sakın ki fetva, kaza, araştırma veya hitapta yumuşak olasın.

İlim ile dünya ehlini amaç etme, bu ilim sebebi ile eşiklerinde durup bekleme, ilmi değeri ne kadar büyük olursa olsun ehli olan kimseden başkasına sarf etme.

Gözünü ve basiretini geçip gitmiş olan imamların hal tercemeleri ve hayat hikayeleri ile şenlendir. Onların hayat hikayelerinde, ilmin himayesi uğrunda nasıl can fedakarlığında bulunduklarını göreceksin. Özellikle de bu konuda misalleri bir araya toplamış olan şu eserler: *Min Ahlâki'l-'Ulemâ,* Muhammed Suleyman *rahimehullah*(77); *el-İslam beyne'l-Ulemâ ve'l-Hukkâm,* Ab-

(77) Birkaç defa basılmıştır.

dulaziz el-Bedrî *rahimehullah*; *Menâhicu'l-Ulemâ fi'l-Emri bi'l-Marûf ve'n-Nehy ani'l-Munker,* Faruk es-Sâmerrâî[78]. Bu eserlerde zikredilenlerden kat kat fazlasını *İzzetu'l-Ulemâ* adlı eserde görebileceğinizi ümit ederim. Allah bu eserin tamamlanıp neşredilmesini kolay eylesin.

İlim adamları talebelerine el-Cürcânî Ali b. Abdilaziz'e (v. 392 h.) ait kasideyi ezberlemelerini telkin ederlerdi. Bu kasideyi el-Cürcânî'nin hal tercemesine yer veren birçok eserde görmekteyiz. Kasidenin baş tarafı şöyledir:

Diyorlar ki bana

"Sende büzülme var." Ancak
Adam gördüler

Zillet makamından alıkonmuş.
İnsanlar gördüm,

Kim yaklaşırsa onlara
Basit kalır yanlarında.

---

(78) Cidde'de 1407 h. yılında Dâru'l-Vefâ tarafından neşredilmiştir.

İzzet-i nefis kime cömertse,
İkram olunmuştur o kimse.

İlim ehli ilmi korursa eğer
İlim de onları korur gider,

İçlerinde ilme tazim gösterenler
Kendileri de tazimi hak ederler.

47- İlmin Korunması, Bakımı:

Şayet bir makama erişirsen, hatırla ki seni buraya ulaştıran "ilim talebeliğin"dir. öğretim, fetva, yargı vb. makama, önce Allah'ın lütfu sayesinde, sonra ilmin sebebiyle geldin. İlme değerini göster. Amelden payı ne ise onu ver. Hangi mertebede olması gerekiyorsa o mertebeye yerleştir. Allah'ın azametinden korku duymayıp "makamı muhafaza etmeyi" esas haline getirenlerin, hak sözü söylemeye dilleri varmayanların ve makam mevki sevgisi kendilerini "nabza göre şerbet" tarzında hareket etmeye sevk ettiği kişilerin izlediği yoldan kaçın. Allah sana merhameti ile muamele etsin! Dinini, ilmini, kendi şerefini hikmetle, dira-

yetle ve güzel bir siyasetle korumak sûretiyle kıymetini muhafaza et. "Sen Allah'ı koru.. Sen rahat iken Allah'ı koru ki sıkıntılı zamanda da o seni korusun.."

Sen bu yolda iken zaman sonra makama gerdanlığı boynundan çıkacak olsa da hiçbir sıkıntı yok. Çünkü bu yergi ve eksiklik anlamı değil övgü manası taşıyan bir azldir.

Hayret verici bir durumdur ki, muvaffakıyetin büyük bir kısmından bazı kimselerde dindarlık, tevbe ve Allah'a dönüş ancak "emeklilik"ten sonra olmaktadır. Her ne kadar tevbesi şerî bir tevbe ise de dindarlığı koca karılarınkine denktir. Çünkü faydası başkasına geçmez. Makam sahibi olduğu zaman, başkasına yararının dokunmasına ihtiyaç bulunduğu durumda ise insanlar içinde fücur ve zararı en büyük kimse olduğunu ya da kalbi donuk, dili hakkı söylemez biri olduğunu görürsün. Yüzüstü bırakılmaktan Allah'a sığınırız.

48- Yağcılık Yapmak Değil İdare Etmek:

Yağcılık yapmak seviyesiz bir ahlaktır. İdare etmek ise öyle değildir. Fakat ikisini birbirine karıştırma ki yağcılık seni açık açık münafıklık hastalığına sevk etmesin. Yağcılık öyle bir şeydir ki dinine dokunur.(79)

49- Kitap Sevdası:(80)

Yararının genel olmasından ötürü ilmin şerefli olduğu malumdur. İlme duyulan ihtiyaç bedenin nefes almaya duyduğu ihtiyaç gibidir. Eksikliğin meydana gelmesi ilimdeki eksiklik miktarıncadır. Lezzet ve sevincin elde edilmesi ilim tahsili kadarıncadır. Bu sebepten dolayı talebeler ilim talebi ve seçici davranarak kitap toplama konusunda şiddetli bir sevdaya sahiptirler. Bu konuya ilişkin olarak uzun uzun anlatılacak olaylar yaşamışlardır. *Haberu'l-Kitâb* adlı eserde bu konuya ilişkin

---

(79) Bkz. "el-Ğurabâ*, el-Âcurrî" (s. 79-80).*

(80) Bkz. *"Ravdatu'l-Muhibbîn" (s. 68-69); "Miftâhu Dâri's-Seâde" (s. 81).* Bu iki eserde zarif haberler, nükteli hikayeler bulunmaktadır.

kayıtlar bulunmaktadır. Allah bu eserin tamamlanmasını ve basılmasını kolaylaştırsın.

Binaenaleyh usulü kitaplardan al. Ve şunu bil ki hiçbir kitap ötekinden müstağni değildir. Fikir karmaşası oluşturmaması için kitaplığını boş kitaplarla, özellikle de bid'atçi kitaplarla doldurma. Çünkü böyle kitaplar etkili birer zehirdir.

50- Kitaplığının Ana Direkleri:

İstidlal yöntemi ile, ahkam illetleri konusunda tefakkuh, meselelerin esrar derinliklerine ulaşma çabası ile dokunmuş kitaplara ehemmiyet vermelisin. Bu eserlerin en mühimleri Şeyhayn'ın, Şeyhulislam İbn Teymiyye *rahimehullah* ve İbn Kayyım el-Cevziyye *rahimehullah*'ın eserleridir. Ayrıca bu konudaki daha önce ve daha sonraki dönemde dosdoğru yol üzere eser vermiş olan şu kimselerin kitapları:

1. Hafız İbn Abdilberr (v. 463 h.) *rahimehullah*. En önemli eseri *et-Temhîd*'dir.

2. Hafız İbn Kudâme (v. 620 h.) *rahimehullah.* En başta gelen eseri *el-Muğnî*'dir.

3. Hafız İbn ez-Zehebî (v. 748 h.) *rahimehullah*

4. Hafız İbn Kesîr (v. 774 h.) *rahimehullah*

5. Hafız İbn Receb (v. 795 h.) *rahimehullah*

6. Hafız İbn Hacer (v. 852 h.)*rahimehullah*

7. Hafız Şevkânî, (v. 1250 h.) *rahimehullah*

8. İmam Muhammed b. Abdilvahhâb (v. 1206 h.) *rahimehullah*

9. Necd davet imamlarının özellikle i'tikâd ve fıkhî konulara ilişkin eserleri. (Bunların en kapsamlısı *ed-Dureru's-Seniyye fi'l-Fetâva'n-Necdiyye*'dir)

10. Allame es-San'ânî (v. 1182 h.) *rahimehullah*. Özellikle faydalı bir eser olan *es-Subulu's-Selâm* adlı eseri.

11. Allame Sıddîk Hasen el-Kınvecî (v. 1307 h.) *rahimehullah*

12. Allame Muhammed el-Emin eş-Şenkîtî

(v. 1393 h.) *rahimehullah*. Özellikle *Advâu'l-Beyân* adlı eseri.

51- Kitabla Muamele:

Müellifin kitaptaki terminolojisini bilmeden kitaptan istifade edemezsin. Çoğunlukla kitabın mukaddimesi bu hususta aydınlatıcı bilgi verir. Kitaba mukaddimesini okuyarak başlamalısın.

52- Bu Babdan Olarak:

Bir kitap edindiğin zaman göz gezdirmeden veya mukaddimesini, fihristini ve birkaç konuyu okumadan kitaplığına koyma. Tecrübeyle sabittir ki kitabı kitaplıktaki yerine koyarsın da aradan zaman geçer, bir ömür biter.. ama o kitabı alıp da bakmazsın. Muvaffakıyet bahşeden Allah'tır.

53- Anlaşılır Yazı Yazmak:

Yazı yazdığın zaman kapalılığını gidererek anlaşılır biçimde yazmalısın. Bu da

1- Yazı şeklinin (hattın) açık ve net olması,

2- İmla kurallarına uygunluk ile sağlanır. Bu hususta (Arapça ile ilgili olarak) birçok eser verilmiştir. En önemlileri şunlardır:

Kitâbu'l-İmlâ, Huseyn Vâlî.(81)

Kavâidu'l-İmlâ, Abdusselam Muhammed Harun.(82)

el-Mufredu'l-Alem, el-Hâşimî(83)

3- Noktalı ve noktasız harflere dikkat etmek.(84)

4- Problem olacak yerde hareke koymak.

5- Ayet ve hadis harici yerlerde noktalama işaretlerini koymak.(85)

---

(81) Basılmıştır. Daha sonra 1405 h. Yılında Dâru'l-Kalem / Beyrut'ta ofset olarak basılmıştır.

(82) el-Hancî tarafından Mısır'da 1399 yılında 4. baskısı yapılmıştır.

(83) el-Mektebetu'l-Buhâriyyetu'l-Kübrâ / Mısır, 22. baskı

(84) Çünkü noktalı harfe nokta koymamak, noktasız harfe de nokta koymak karışıklığa yol açar.

(85) Ahmed Zeki Paşa, *"et-Terkîm ve Alâmâtuhû"* (1330 h. baskısı)

İSTENMEYEN DURUMLAR

54- Uyanıkken Rüya Görmek:

Uyanıkken rüya görmekten uzak dur. Bilmediğin şeyin bilgisine sahip olma veya tam beceri sahibi olmadığın konuda becerikli olduğun iddiası bu kapsamdadır. Şayet böyle bir şey yaparsan ilmin önüne kesif bir örtü gerilmiş olur.

55- Kendini Bir Şey Sanmaktan Sakın:

Denilmiştir ki ilim üç karıştır. Birinci karışa giren kibre kapılır. İkinci karışa giren tevazu sahibi olur. Üçüncü karışa giren de birşey bilmediğini bilir.

56- Ehliyet Sahibi Olmadan Önce Olma İsteği:

Ehliyet sahibi olmadan evvel öne çıkmaktan sakın. Zira bu durum ilim ve amel konusunda bir afettir.

57- İlim Sebebiyle Kaplan Kesilmek:

Müflislerin kendilerini teselli ettikleri ilimden sakın. Bir iki meseleye göz atar ve parmakla işaret olunan birinin bulunduğu bir mecliste ilmini göstermek için o mesele hakkında tartışma ortaya atar. Halbuki bu durumda nice kötülükler bulunmaktadır. En basit kötülük de insanların o kişinin hakikatini öğrenmeleridir.

Allah'a hamd olsun ki bu hususu *et-Te'âlum* adlı eserde benzer konularla birlikte beyan etmiş bulunuyorum.

58- Kağıdı Mürekkeplemek:

Telifin sekiz maksadı(86) arasındaki yenilik ortaya koymaktan uzak ve sonu da "kağıdı mü-

(86) Bunları ilk olarak İbn Hazm, *Nukatu'l-Arûs*'ta zikretmiştir. Bkz. *"İdâetu'r-Râmûs" (2/288)* de bu hususu zikreden alimler dizisi.

rekkeplemek"ten ibaret olan boş teliften kaçınmak gerektiği gibi tasnif aletlerini tamamlamadan, ehliyetini ikmal etmeden, hocalarının elinde olgunlaşmadan tasnif ile uğraşmaktan da kesinlikle kaçınmalısın. Çünkü bu durumda ayıp etmiş ve kusur işlemiş olursun. Yararlı telif ile iştigal etmek, ehliyetli olan, gerekli ilmî aletleri ikmal etmiş, çeşitli bilgileri edinmiş, bunlarla araştırma, inceleme, mutalaa, hacimli eserleri gözden geçirme, muhtasar metinleri ezberleme, meseleleri kendi kendine müzakere etme gibi alıştırmalar yapmış olan kimsenin hakkıdır. Şeref ve fazilet sahibi kimselerin yapacağı en üstün işlerden biri budur.

el-Hatîb'in şu sözünü unutma: *"Tasnif çalışması yapan kimse aklını bir tepside insanlara sunmuş demektir."*

59- Senden Öncekilerin Yanılgıları Karşındaki Tutumun:

Herhangi bir alimin yanılgısı ile karşılaştığında onun değerini düşürmek için hemen sevinme. Fakat sadece o meseleyi tashih etmek için sevinç

duy. Musannıf her imamın, özellikle de çok eser verenlerin muhakkak hata ve yanlışları bulunduğunu neredeyse kesin olarak görecektir.

Eksiklik bulmak amacıyla bu hususta sevinç duyan kimse, bu yola meyleden bilmişlik taslayan “yağmurdan kaçarken doluya tutulan” ukaladan başkası değildir.(87)

Tabii ilim ve fazlının ummanına gark olunan imamdan vaki olan hata veya yanılgıya dikkat çekecektir. Fakat değerini azaltacak, gözden düşürecek bir hava estirmemelidir ki kendisi gibi olanlar gurura kapılmasın.

60- Şüphelerin Def Edilmesi:(88)

Kalbin sünger gibi neyi bulursa alan cinsten olmasın. Şüphe çıkarmaktan, kendinde ve başkasında şüphe uyandırmaktan kaçınmalısın. Şüpheler çabuk sepici, kalpler de güçsüzdür. Şüpheleri en çok ortaya atanlar odun taşıyıcıları -bid’atçiler- ve sevdalılarıdır.

---

(87) er-Râgib, *“Mecma’u’l-Belâğa”*

(88) *“Miftâhu Dâri’s-Seâde” (s. 153).*

61- Yanlıştan Kaçın:

Telaffuzda ve yazıda yanlış yapmaktan kaçın. Yanlışın olmaması bir yücelik, zevk safiyeti, lafız selametini sağlamak için mana güzelliğine vukufiyet demektir. Ömer radıyallâhu anh'ten rivayete göre şöyle demiştir: "Arapça'yı öğrenin. Çünkü Arapça şahsiyet güzelliğini arttırır." el-Hatîb, *el-Câmi*'de rivayet etmiştir.(89) Ayırca bir grup selefe, yaptıkları yanlışlıklar dolayısıyla çocuklarını dövdükleri konusundaki rivayeti isnad etmiştir.(90)

Yine er-Rahbî'den isnad ile şöyle dediğini bildirmiştir: "Ashabımızdan birini şöyle derken işittim: Yazı ve konuşmada hatası çok olan bir kimse yazı yazdığı zaman, hatası çok olan bir başkası da ondan naklederek yazdığında, bir başkası da ondan yazdığında söz en sonunda Farsça'ya döner."(91)

Müberrid şöyle bir şiir söylemiştir:(92)

---

(89) *"el-Câmi" (2/25).*
(90) *"el-Câmi" (2/28-29).*
(91) *"el-Câmi" (2/28).*
(92) *"el-Câmi" (2/28).*

Nahiv ilmi güzelleştirir dilleri,
Ona ikram etmiş olur hatasız konuşan kişi.

İlimlerin en yücesini murad edersen,
En yücesidir ilimlerin, dili düzelten(93)

el-Kasim b. Muhaymira *rahimehullah*'ın "Nahiv öğrenmenin başı meşgale, sonu haddi aşmaktır." sözüne; kendisine "Nahiv öğrenmek?" denildiğinde Bişr el-Hâfî *rahimehullah*'ın "En sapkın şey" demesine aldırma. Birisi Bişr'e "Zeyd Amr'a vurdu" de deyince Bişr, "Ona niye vurdu ki?" dedi. Adam "Ey Ebû Nasr! O ona vurmadı. Bu sadece bir kalıp." dedi. Bunun üzerine Bişr "Bunun daha başı yalan. Öyleyse benim buna ihtiyacım yok." dedi. Her ikisini el-Hatîb, *İktidâu'l-İlm el-'Amel*'de rivayet etmiştir.

62- Fikrî Düşük:

"Fikrî düşük" yapmaktan kaçın. Yani bir fikri olgunlaşmadan önce ortaya atma.

---

(93) Bazı alimlerin Müberrid'in bu şiiri üzerine şöyle bir değerlendirmeleri vardır: İlimlerin en üstünü tevhid ilmidir. Ancak buradaki yücelikten maksat alet ilimleri içindeki yüceliktir. Allah en iyi bilendir.

63- Yeni İsrailiyyat:[94]

Yahudi ve Hıristiyan oryantalistlerin ileri sürdükleri konular içindeki yeni israiliyyattan sakın. Çünkü yeni israiliyyat, eski israiliyyata göre daha kahredici ve daha tehlikelidir. Nebevî beyan ile bu konudaki tutumun ne olacağı açıklığa kavuşturulmuş, ulemanın görüşlerinin ne olduğu yayınlanmıştır. Medeniyet devriminin ardından ve dünya ülkelerinin birbiri ile iletişim içine girmesinden, İslamî yayılışın sekteye uğramasından sonra islam düşüncesine sızan bu yeni israiliyyat tam anlamıyla şerdir, akıp duran bir beladır. Bu yeni israiliyyat karşısında bazı müslümanlar uyuklama haline girmeişler; kimisi de kol kanat açmışlardır. İsrailiyyat içine düşmekten kaçın. Allah bunların şerrinden müslümanları korusun.

64- Bizans Tartışmalarından Kaçın:[95]

Yani kısır, bir fayda ifade etmeyen tartışma-

(94) Allâl el-Fâsî, *"Mekâsıdu'ş-Şerîati'l-İslâmiyye ve Mekârimuhâ"*

(95) *"Mu'cemu't-Terâkîb" (s. 280).*

lardan kaçın. Bizanslılar, düşman ülke kapılarına dayanıp yerle bir etmek üzereyken meleklerin cinsiyetlerini tartışmaktaydılar.

İşte faydasız tartışmalar doğru yoldan böylece alıkoyar.

Selefin uygulaması çok tartışmaktan, çok cedelleşmekten uzak durmaktı. Tartışma konusunda geniş davranmak, veranın azlığındandır. Nitekim el-Hasen (el-Basrî), bir topluluğun tartıştıklarını duyunca "bunlar ibâdetten usanmışlar. Söz söylemek kendilerine basit gelir olmuş. Veraları azalmış ve konuşmaya başlamışlar." demiştir. Ahmed, *ez-Zühd*'de, Ebû Nuaym, *el-Hılye*'de rivayet etmiş; İbn Receb, *Fadlu ilmi's-Selef ala'l-Halef*'te zikretmiştir.

65- Dostluk ve Düşmanlığın Üzerine Kurulduğu Grupçuluk ve Hizipçiliğe Hayır:[96]

Ehl-i İslam'ın İslam ve barıştan başka bir ayı-

(96) Bkz. Şeyhulislam İbn Teymiyye, *"el-Fetâvâ" (3/341-344, 415-416, 419, 4/46-154, 11/512, 514, 515, 3/342, 416-421).*

rıcı özelliği yoktur. Öyleyse ey ilim talebesi! Allah sana, ve ilmine bereket versin. İlmi, ameli selefin yolu üzere talep et. Selefin yolu üzere Allah'a dua et. Çeşitli cemaatlere giren çıkan biri olma. Genişliği bırakıp dar kalıplara girme. İslam bütünü ile bir yol ve metoddur. Müslümanlar hepsi birden bir cemaattir. Allah'ın eli cemaatle birliktedir. İslam'da grupçuluk, hizipçilik yoktur. Parça parça olup da dostluk ve düşmanlık bağlarının üzerine kurulduğu fırkalar, gruplar, batıl mezhepler ve haddi aşmış partiler arasında borazanlık yapmaktan Allah'a sığındırırım. İzleri takip ederek doğru yol üzerinde giden bir ilim talebesi ol. Basiret üzere Allah'a davette bulunarak, fazilet ehlinin faziletini ve öncülüğünü itiraf ederek sünnetlere ittiba et. Selefin tanımadığı bilmediği kalıp ve yönelişlere sahip particilik ilmin önündeki en büyük engellerdendir. Cemaatten ayrı düşürmektir. İslam birliğinin o sıkı bağı ne kadar zayıflamış ve bu sebeple müslümanları türlü haller kuşatmıştır. Allah sana merhameti ile muamele buyursun, hep kendini gören, şer üreten parti ve gruplardan kaçın. Böyle gruplar ve partiler suyu bulanık olarak toplayıp

dağıtarak heder eden oluklar gibidir. Rabbinin merhamet ettiği ve Peygamber *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile ashabının üzerinde bulunduğu hale sahip olanlar bundan müstesnadır.

İbnu'l-Kayyım *rahimehullah* ubûdiyet ehlinin alametine ilişkin olarak şunları söylemiştir:[97]

"**İkinci alamet:** "Hiçbir isme mensup değillerdir." Yani insanlar nezdinde tarikat ehli için özel isim haline gelmiş olan hiçbir isimle meşhur olmamışlardır.

Ayrıca üzerlerinde adını taşıdıkları hiçbir amelle de kayıtlı kalmamışlardır. O ameli tanıyıp bildikleri gibi başka amelleri de bilirler. Zira bu durum ubûdiyet hususunda bir afettir. Kayıtlanmış bir ubûdiyettir. Mutlak ubûdiyet ise, sahibi o ubûdiyetin isimlerinden olan belli bir isimle tanınmaz. Değişik çeşitlerine göre o ubûdiyete davet edene icabet eder. Her ubûdiyet ehli ile beraber ona düşen bir nasip vardır. Hiçbir resim, işaret, simge, isim, kisve, ıstılah olarak belirlen-

(97) *"Medâricu's-Sâlikîn"*

miş hiçbir bir yöntem ile kayıtlı değildir. Şeyhinin kim olduğu sorulsa," Peygamber" der. Tarikatinin ne olduğu sorulsa "İttiba" der. Hırkasının ne olduğu sorulsa "Takva elbisesi" der. Mezhebinin ne olduğu sorulsa "Sünnetin hakem kılınması" er. Maksat ve istediği sorulsa ***"O'nun vech-i kerimini murad ederler"*** *(Maide, 52)* der. Ribat ve hankahının ne olduğu sorulsa ***"(Bu kandil) birtakım evlerdedir ki, Allah (o evlerin) yücelmesine ve içlerinde isminin anılmasına izin vermiştir. Orada sabah akşam O'nu (öyle kimseler) tesbih eder ki onlar, ne ticaret ne de alış-verişin kendilerini Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan ve zekat vermekten alıkoyamadığı insanlardır."*** *(Nur, 36)*" der.

Nesebi sorulsa; "Başkaları Kays'la, Temim'le ederken iftihar,

Başka babam yok benim, tek babam İslam'dır." der.

Yiyeceğinden, içeceğinden sorulursa eğer "Sana ne ki, ayakkabısı da, içeceği de yanında. Rabbi ile karşılaşana kadar suyu gelir, ağaçtan da yer" der.

Ah ne yazık! Geçiyor ömür..
Acizlik ve tembellik zilleti arasında

Ömrün saatleri tükenip gitti.
Ama o insanlar,

Kurtuluş yoluna girdiler..
En yüce isteğe doğru yürüyüşe geçtiler.”

Daha sonra İbnu'l-Kayyım şu sözlerini söylemiştir: “Bunlar nerede olurlarsa olsunlar Allah'ın azıklarıdır.” Kralın azıkları: Yanında sakladığı, kendi işleri için depo ettiği ve hiçbir kimseye harcamadığı şeylerdir. Aynı şekilde adamın azığı da kendi ihtiyaçları ve işleri için sakladığı şeylerdir. Ve bunlar kendi sebepleri vesilesi ile insanların gözlerinden uzak, işaret olunmayan, herhangi bir simge ile insanlardan ayrılmayan, herhangi bir yol, mezhep, şeyh veya kisveye mensup bulunmayan kimseler olmaları bakımından saklanılan birer azık gibidirler. Bunlar yaratılmışlar içinde afetlerden en uzak kimselerdir. Çünkü afetlerin tümü resim ve simgeler altında, bu simgelere bağlı kalmakta, birtakım yollara ve sonradan çıkan mütedavil konumlara

bağlılık göstermektedir. İşte birçok kimseyi hiç farkında olmadıkları halde Allah'tan koparan şeyler bunlardır. Şaşırtıcıdır ki bu gibi şeylerin ehli olan kimseler talep, irade ve seyr ilallah ile tanınmaktadırlar. Halbuki bu simge ve bağlar sebebiyle tek tek Allah'tan kopmaktadırlar.

İmamlardan birine sünnet hakkında sorulunca "*Sünnet* dışında hiçbir adı olmayan şeydir." demiştir.

Yani Ehl-i sünnet olanların *sünnet*'ten başka mensup oldukları hiçbir isim yoktur.

İnsanlar içinde tek bir giyime, tek bir oturulacak mekana, tek bir yürüyüş tarzına, tek bir kisve ve dış görünüşe veya daha üstün bir ibâdet olsa da tek bir ibâdete, Allah'a ve Rasûlü'ne daha yakını olsa da belirli bir şeyhe/hocaya bağlı kalanlar bulunmaktadır. Böyleleri en yüce isteğe erişmeye karşı gözleri bağlı ve önlerine engel konulmuş kimselerdir. Birtakım alışkanlıklar, şekil ve simgeler, kalıplar ve terimler sırf ittibada bulunmaktan kendilerini alıkoymuş, bağlamıştır. Sonunda sünnet karşısında en uzak yerlere, en uzak mertebe-

lere sahip olurlar. Bunlardan birini riyazet, halvet ve tefrîğu'l-kalb ile ibâdette bulunduğunu görebilirsin. İlim bu kişinin younu kesen bir etken olarak görülür. Allah için dost olmak, Allah için düşman olmak, marufu emretmek, münkeri yasaklamak gibi konular kendisine bahsedildiği zaman bunları fuzuli olarak görür ve bir kötülük kabul eder. Aralarında bunları yapan birini gördükleri zaman barındırmazlar, dışarı atarlar. Böyleleri işaret bakımından her ne kadar en çok olsalar da Allah'tan en uzak olan kimselerdir. Allah en iyi bilendir."

66- Bu Bezemeyi Bozan Hususlar:

Kardeşim! *-Allah, bizi de, seni de tökezlemekten muhafaza etsin!-* İlim telebesinin süsü ve edeplerinden misaller okuduysan ve bu bezemeyi bozan hususları öğrendiysen şunu da bil ki ilim talebesinin gayet ahenkli duran bu süsünü bozacak en tehlikeli şeylerden bazıları şunlardır:

1- Sırrı ifşa etmek,
2- Bir topluluktan ötekine söz taşımak,
3- Kendini beğenmişlik ve gevezelik,

4- Çok şakalaşmak,

5- İki kişinin konuşması arasına girmek,

6- Kin tutmak,

7- Haset etmek,

8- Su-i zanda bulunmak,

9- Bid'atçilerle oturup kalkmak,

10- Haramlara doğru adım atmak.

Bu ve benzeri günahlardan kaçın. Haram ve günah olan şeylerden ayağını kes. Böyle davranırsan ne ala. Ama aksi halde bil ki sen, dindarlığı basit, oyuncu, gıybet eden, koğuculuk yapan birisin demektir. Yoksa parmakla gösterilen, ilim ve amel nimetine mazhar kılınmış bir ilim talebesi olmak kim, sen kim? Allah adımlarımızı düzeltsin.. herkese takvayı bahşetsin.. dünyada ve âhirette sonumuzun güzel olmasını nasip etsin.. Allah peygamberimiz Muhammed'e, ailesine ve ashabına salât eylesin.

Bekr b. Abdillah Ebû Zeyd
25/10/1408 h.

İÇİNDEKİLER